

Майсара Назарова

*Атиргулнинг
сабоғи*

МАЙСАРА НАЗАРОВА

АТИРГУЛНИНГ САБОФИ

ЯНГИ АСР АВЛОДИ

Тошкент
2015

УЎК: 821.512.133-1

КБК: 84(5Ў)7

Н-18

Назарова, Майсара

Атиргулнинг сабоғи: кичик ҳикоялар, қатралар, суҳбатлар / М.Назарова. — Тошкент: Янги аср авлоди, 2015. — 80 б.

ISBN 978-9943-27-678-9

Ижодкор аҳли ўта таъсирчан, синчков, ҳар бир ҳолатдан ҳайратлана оладиган ва шу билан бирга яхшигина хаёлпараст бўлади.

Майсарахоннинг мушоҳадага, мантиққа бой кичик ҳикоялари, ҳикматли хулоса билан яқунланувчи қатраларини ўқиб, унинг оддий воқеалардан ҳам маъно ва мазмун топа билишига беихтиёр қойил қоласиз.

Қўлингиздаги китобда ижодкорнинг кичик ҳикоялари, қатралари ва суҳбатлар жамланган бўлиб, улар сизга руҳий озуқа беришига ишонамиз.

ISBN 978-9943-27-678-9

Майсара Назарова. «Атиргулнинг сабоғи», «Янги аср авлоди», 2015 йил.

ЮРТИ ТИНЧНИНГ – КЎНГЛИ ТИНЧ

Тоза ҳавода бир оз айлангим келди. Одатдагидек, қизалоғим билан хиёбонга бордик.

Кимдир ишдан қайтпти, кимдир турмуш ташвишларидан бир зум фориф бўлиб, табиат қўйнида. Улар руҳиятида бугунги кундан қониқиш, эртанги кунга ишонч акс этади.

Балоғатга етаётган қизнинг жамоли тунда янада гўзал намоён бўлганидек, шаҳар ҳам кечаси янада жозибали, фусункор, кишини ўзига маҳлиё этади.

Хиёбонда турфа ранг гуллар, фавворалар шаҳар чиройига чирой бахш этиб турибди.

Қизалоғим гулларга талпинади. Кейин... Бир донасини менга узатади. Бахтиёр оналик туйғулари ила юртим жамолига тўймай боқаман. Қалбимда тинч ва осойишта ҳаётдан шукроналик туяман.

Шаҳримни томоша қилгани оқшомда келинг. Сизга юдузлар бу гўзалликлардан сўзлаб беради. Шу аснода ойга боқаман. У ҳам юртимизда олиб борилаётган ишлардан, ўзгаришлардан мамнундек хотиржам кўкдан нур таратмоқда. Зеро, юрти тинчнинг — кўнгли тинч.

АТИРГУЛНИНГ САБОҒИ

Куз. Ҳаво тез-тез ўзгариб турибди. Кеча қуёшнинг илиқ нурлари кўнгилларга ҳам кўчгандек эди. Бугунги совиб кетган ҳаво эса одамларни иссиқроқ кийинишга ундаб, шошириб қўйди.

Хув, анави дарахтнинг барглари саноклигина қолибди. Шохлари қандайдир умид ва илинжила боқаётгандек. Сахий қуёш ҳаловатини йўқотгандек бетоқат кўринади. Мағрур булутлар кўкда шошқалоқлик билан сузади. Саркаш шамолнинг тиқилинч қилишини айтмайсизми?! Ўзининг шўхлигини, бебошлигини кўз-кўз қилмоқчи бўлгандек, дарахтларнинг охирги япроқларини йўл-йўлакай узиб кетади. Бандидан ажралган барглар ўйноқланганча ўзларини заминга отади. Яланғоч дарахтлар уятдан титраб, шамолнинг бу қилиғидан кўнгиллари оғрийди. Ҳар доимгидек бағри кенг, саховатли тупроқ хазонларни бағрига оларкан, озурда дарахтни баҳорда яна куртаклар, янги барглар, яхши ҳосиллар қуршаб олишига умидлантиради. Тушдан сўнг ҳавонинг авзойи яна ўзгаради. Осмонни булутлар қолайди.

Мағрур булутлар хокисор қуёшнинг илиқ нурларини писанд қилмай, ёмғир ёғдиради. Тупроқдан ажиб бўй таралади. Совуқдан жунжикмай, боғ четида ҳали-ҳануз ўз ифори, чиройини йўқотмаган бир туп атиргул устига ҳам ёмғир аёвсиз шиғалайди. Аммо атиргул бундан заррача ҳам қилт этмайди. «Қишнинг совуқ изғиринига, шамолларга бардошим етди. Сен нега бунча чиранасан, ёмғиржон? Сабримни синамоқчимисан, дейман. Сен менинг губорларимни ювяпсан, мен эса атрофга янаям атримни сочгим келяпти. Қара, ҳатто бирорта ҳам япроғим қилт этгани йўқ. Менга қолса, қаҳратон қишнинг изғиринига ҳам чидайвераман. Аммо куюнчак боғбоним ғамимни еб, мени совуқдан асраб тупроққа кўмиб қўяди», дейди гўё.

Табиат тарбиячимикан, деб ўйлаб қоламан. Баъзида тупроқдан хокисорликни, бағрикенглик-

ни, саховатни, шамоллардан бебош бўлмасликни, дарахтлардан андишани, ҳатто атиргулдан сабр-матонатни ўрганса бўларкан...

СОФИНАМАН ДИЙДОРИНГИЗНИ

Қиз болани палахмон тоши дейишади. Олти опа-сингил эдик, улғайиб ота-она бағридан учирма бўлдик. Энди орамиздаги масофа анча олис. Дийдорлашганда суҳбатимиз узоқ чўзилади — узун тун ҳам етмайди. Опаларим, синглимни соғинаман. Баъзида опамга ўпкалаб, қачон келасиз, соғиниб кетдим, дейман. «Худо хоҳласа, бирор сабаб бўлса, дийдорлашамиз...» дейди опам. У ҳам соғинган. Аммо у туйғуларини кўп ҳам ошкор қилавермайди, феъли шунақа.

Ёшлигимизда опа-сингиллар онам тиккан чиройли кўйлақлар, ёпган митти кулчаларни деб кўп талашардик...

Бир куни опам билан талашиб қолдик. Бу ҳолатни кузатиб турган онам:

— Бўлди қилинглар, — деди икковимизга қараб. — Ҳали эрта бир кун узатилиб кетганингизда бир-бирингизни шундай соғинасизларки, дийдорингизга зор бўласиз!

— Ҳечам, ҳеч қачон соғинмайман шунингизни, — дедим ўйлаб ўтирмай.

Опам эса индамади...

Катта опаларим узатилгач, уйда кичкина опам билан қолдик. Опам мактабни тугатгач, шаҳарга ўқишга кетди. Уйга уч-тўрт ҳафтада бир келади. Уни жуда қаттиқ соғинаман. Келишини интиқ бўлиб кутаман. У келса, қувончим ичимга сифмайди. Опам бизга яхши китоблар, тувақда ўстирилаган гуллар олиб келарди. Синглим иккимизни шу

кигтобларни ўқишга ундарди, гулларга яхши қара-
шимизни тайинларди. У шу йўсин бизга гўзаллик-
ка ингилишни ўргатарди. Шаҳарга кетадиган кун
эса ўз-ўзидан менинг қовоғим осиларди.

Буниси ҳам майли, опамга совчилар келиб, тўй
кунини белгилаб кетишганида ундан роса хафа
бўлдим.

— Турмушга чиқмасангиз бўлмайдимиз? — де-
дим опамга аччиқланиб.

— Мен ҳам сени ташлаб кетгим йўқ, — деди
секингина.

— Унда нега тўйга розилик бердингиз?

— Катта бўлганимда — юрагингда муҳаббат
меҳмон бўлганида тушунасан, — деди опам ўзини
айбдордек ҳис қилиб.

— Йўқ, гапирманг, меҳмон-пеҳмонингизни. Мен
унга ҳечам қулоқ солмайман! — дедим алам би-
лан. — Ёмон кўраман муҳаббатингизни, у сизни
мендан айиради.

Опам кулиб қўйди-да, индамади...

Бугун опа-сингиллар учирма бўлган гўшамиз-
да яна дийдорлашдик. Онамни йўқладик. Болалик
кунларимизни эсладик.

Болалик хотиралари тонгги шабададек ёқимли,
қуёш нурларидек ёруғ. Хотиралар қалб дунёмиз
уйига ёқимли эпкин, ёруғ нурлар олиб кирди.

Ўйлаб қоламан: болалигимизда кўйлак учун,
кулча учун талашган бўлсак, энди биз, опа-син-
гиллар дийдор талашамиз. Опам менга онамнинг
ҳикматга айланган гапларини эслатди: «Ҳали
бир-бирингизни шундай соғинасизларки, дийдо-
рингизга зор бўласизлар...»

Бу гал мен индамадим...

НОДИРА СОЧИНИ КЕСМАЙДИГАН БЎЛДИ

Эртага институт талаба-қизларининг «Ораста қизлар» танлови. Муборакхон қизи Нодиранинг узун, қоп-қора сочларини майда қилиб ўриб қўйди.

— Сананг-чи, ойи, нечта бупти? — қизиқди Нодира.

— Бир юз тўрт дона чиқибди, — деди ойиси ва ҳар галгидек соч ўримларини тенг иккига бўлиб қизининг бошига чамбарақдек айлантириб, «сенга куёв, менга палов», деб силаб қўйди.

— Нега ҳар гал шундай дейсиз, ойи, бунинг маъноси нима? — қизиқиб сўради қизи.

— Бу момоларимиздан қолган удумлардан. Бу орқали қизларга бахт тиланади.

Ҳаммаси бир хил, бежирим қилиб ўрилган сочидан завқланган Нодира танловга кўтаринки руҳда кетди. Танловда у «Энг кўп ўримли соч» номинацияси ғолиби бўлди. Саҳнада ғолиблар қаторида унинг ҳам номи эълон қилинганида севинч ва ҳаяжондан энтикиб қўйди: «Бу хушхабардан ойижоним кўпроқ хурсанд бўладилар».

— Ойижон, табриклайман, — деди Нодира уйга кираркан.

Муборакхон танловда қизининг ғолиб бўлганини пайқаб, мен сени табриклайман, дея қизининг пешанасидан ўпди.

Шу пайт эшик тақиллаб, Нодирани ўртоғи Мадина чақириб қолди. Ойисидан рухсат сўраб, қизлар кўчага чиқишди.

Хиёл ўтмай, уйга қайтган Нодиранинг бояги хуш кайфиятидан асар ҳам йўқ эди.

— Ойи, бўлди, сочларимни бошқа майда ўрдирмайман. Кўчадаги қизлар замондан орқада қолган,

содда қиз, дея устимдан кулишди, — деди ўпкаси тўлиб Нодира.

— Бекорга хафа бўляпсан, наҳотки устозларингга ёққан сочларинг бу қизларга ёқмаган бўлса?

— Ахир улар «модний» қизлар-да. Сочлари калта кестирилган, бириники сариқ, бириники қизил рангга бўялган. Мен уларнинг олдида хижолат бўлдим.

— Эҳ, ўзимнинг ораста қизим-а. Улар хафа бўлишингга арзимайди. Биласанми, сочини кимлар ҳар хил рангга бўяйди?

— Ҳа, бунақалар ҳақида эшитганман, ўқиганман — тушунчам бор, — деди Нодира ҳушёр тортиб.

— Яқинда бир гуруҳ зиёли аёллар билан бирга пойтахтимиздаги Амир Темур хиёбонидан ўтиб кетаётгандик. Сочларини қизил-қорага бўяб олган, ғалати кийинган уч-тўртта қизга кўзимиз тушди. Йигитлар у қизларга гап отиб ўтиб кетяпти. Яна бир-иккитаси қизларга суйкалиб, уларни эрмак қияпти. Орамиздаги Фарида опа бу ҳолатга индамай ўтиб кетолмади. Йигитларнинг олдига бориб: «Хўш, ўғлим, шу қизга уйланасанми, ўзинг?» деб сўради. Йигит: «Э, қизиқмисиз, шунчаки эрмак-да. Бунақа қизларга ким ҳам уйланарди», деб жавоб берди. Сени майда ўрилган сочларингни масхара қилган қизлар ҳам шундайлардан-да. Ёш қизлар сочини турли бўёқларга бўяйверса, сочи тўкилади, ўз жилосини йўқотиб, хира тортади. Бизга оналаримиз, ҳатто тараганимизда тушадиган сочларни ҳам оёқ остига ташламасдан, мевали дарахт тагига кўмиш лозимлигини, бўлмаса бош оғрийдиган бўлиб қолишини уқтиришарди. Баъзи қизлар эса ўзларича озодалик санаб сочларини кунда ёки кунора турли шампунларга ювишади. Оқибатда, соч

илдизлари қуриб кетади, учи «гуллайдиган» бўлиб қолади. Илгари момоларимиз сочларини қатиклаб ювишни қанда қилмаган. Қатик соч илдизини муштақамлайди. Шунинг учун ҳам уларнинг сочлари тақимини ўпиб турган, ҳуснига ҳусн қўшган. Нафақат ҳусн, обрў ҳам саналган. Узун соч кишининг ҳавасини келтиради, завқ бағишлайди. Шоирлар ҳам бу ҳақда кўплаб ғазаллар битган. Достон, эртақлардан ҳам йигитларни узун сочлар мафтун этганини биламиз.

— Ҳа, ойижон, бугун йўлда кетаётсам, чет элик бир сайёҳ аёл ҳам инглизчада, майлими, деб сочимни ушлаб кўриб, чиройли, деди. Институтда кўпчилик қизлар, вой узунлигини, чиройлилигини, дея ҳаваси келди. Йўл бўйи бундай сўзларни кўп эшитдим. Танловда суратга олаётган фотограф эса, сочингиз сунъиймасми, дея синчиклаб «текшириб» кўрди. Сиз кичкиналигимдан сочимни қатиклаб парваришлагансиз-ку. Меҳнатингизни қадрлайман, ойижон, — деди Нодира.

— Ана энди ўзингга келдинг, қизим. Замонавийлик фақатгина сочни калта кестириб юриш ёки очиқ-сочиқ кийинишда эмас. Замонавийлик — инсоннинг юриш-туришида, одобида, муомаласида. Ҳалиги ўзларини «замонавий» санайдиган қизлар маънавиятли, миллий қадриятларимизни қадрлайдиган қизлар бўлганида сени хафа қилишмаган бўлишарди.

— Ойижон, мен энди сочларимни ҳеч қачон кес-тирмайман.

Нодиранинг этагини тўлдириб турган бир юз тўртта соч толими бу гаплардан бир тўлғаниб кетди.

КҮНГИЛЛАРНИ АСИР ЭТУВЧИ СЎЗ

«Кеп қолинг, оп қолинг, еганлар дармонда, емаганлар армонда!» — Шум боланинг бозордаги харидорлар учун беозор, самимий чорлови. У бу чорлов билан Бой отадан «хизмати» эвазига «ундирган» олмаларини ҳеч қийналмай сота олади.

Негадир харид қилиш учун бозорга тушсам, кўпинча сотувчиларнинг: «Келинг, сизга нима керак?» деган гапини эшитаман. Шунда Шум боланинг чорлови эсимга тушаверади. Аммо чорлов билан чорловнинг фарқи бўларкан.

Катта, гавжум бозор. Қатор дўконлар. Турли қиёфали, ҳар хил муомалали сотувчилар. Бироқ харидорлар учун аксарият чорловлар бир хил: «Келинг, сизга нима керак эди?» Бу сўзларга илк бор дуч келган одамнинг хаёлидан, ҳа, яхши, ёрдамлашяпти-да, деган фикр ўтади. Аммо керакли кийимнинг у ёқ-бу ёғини бемалол кўрмоқчи бўлсангиз ёки кийиб кўрсангиз бўлди. Сотувчи, ола-сизми, ўраб берайми, деб ҳоли-жонингизга қўймайди. Илгичи билан тепада турган кийимларни ҳам кўрсатаверади. Маъқул келмай, олмасангиз, «Олмас экансиз, нега одамни овора қиласиз?» дея зарда қилишади.

Дўконларни айланарканман, бундай «сертакал-луф» сотувчиларга кўп дуч келдим. Юрагимни ҳовучлаб яна бир дўконга кирдим. Хижолатликнинг олдини олиш мақсадида бу гал мен «Бемалол кўриб, кейин олмоқчиман майлими?» деб сўрадим. Сотувчи «бемалол» дейишга оғринди, шекилли, энсаси қотиб бошини зўрға қимирлатди, тескари қараб мендан узоқлашди.

Ўзимга ёққанини танладим. Ичимда «шуни оламан» дедим излаганим топилганидан суюниб:

— Ҷраб берасизми?

— Қараворинг, — дедим яна.

Сотувчи мен томонга беписанд қаради.

— Ҳмм, ҳозир, — деди сақичини бемалол чайнаб. Шу маҳал телефони жиринглаб қолди. Бемалол гаплашиб бўлгач, қўлимдагини силтаб олди-да, тез-тез ўраб, елим халтага солди.

Сотувчининг қўрс муомаласидан бояги хурсандлигимдан асар ҳам қолмади. У ўта замонавий кийинган бўлса-да, кўзимга жуда маънан ночор, маданиятсиз кўринди.

Бозор катта, дўкон кўп бўлса. Харидор ҳар бир кирган дўконидан кийим харид қилавермайди-ку. Калтафаҳм, маданиятсиз сотувчилар дўкондан харид қилмай чиқсангиз, орқангиздан нафсониятингизга тегадиган гапларни айтиб қолади: «Олмасанг, нима қиласан вақтимни олиб, асабимга тегиб», «Пулинг бўлмаса, дўконда пишириб қўйибдимми?», «Бизнинг дўконга дидинг ҳам, чўнтагинг ҳам тўғри келмас экан» каби. Аслида уларнинг мақсади сурбетлик қилиб бўлса-да, молини «ўтказиш».

Бироқ сотувчиларнинг ҳаммаси ҳақида ҳам шундай дейишдан йироқмиз. «Бемалол кўраворинг», «Ёққандини танланг», «Хижолат бўлманг», дея ихтиёрингизга қўядиганлар муомаласидан кўнглингиз яйрайди. Ҳеч нарса харид қилмасангиз-да, «Раҳмат, келиб туринг» дея табассум билан кузатувчи сотувчиларнинг муомаласидан кайфиятингиз кўтарилади. Улардан бошқалар ҳам ибрат олса, яхши бўларди.

Саксон ёшдан ошган бувим бировга қўпол муомала қилган, беттачопар кимсани кўрса, «Буғдой нонинг бўлмаса ҳам буғдой сўзинг бўлсин», деган иборани кўп ишлатарди. Ўткир фаросатли ота-бо-

боларимиз суҳбатлашиш одоби, муомала маданиятига алоҳида эътибор берган. Бу борада фарзанд тарбиясига нозик масала сифатида қаралган. «Яхши гап билан илон инидан, пичоқ қинидан чиқар», «Яхши сўз жон озиғи, ёмон сўз бош қозиғи» сингари мақоллар ҳам айнан ҳаёт сабоқларидан келиб чиққан. Ширин каломли, хушмуомала инсон ҳар қандай кишининг кўнглига йўл топа олади.

Алишер Навоий айтадилар:

*Ҳар кимки, чучук сўз элга изҳор айлар,
Ҳар нечаки, ағёр гурур, ёр айлар.
Сўз қаттиғи эл кўнглига озор айлар,
Юмшоғи кўнгуларни гирифторм айлар.*

Демак, ширин сўз душманни ҳам дўстга айлантириши мумкин. Қаттиқ сўз кўнгиларга озор етказади, юмшоғи дилларни асир этади.

Атрофдагиларга меҳр улашиш, ширин сўз айтмоқ завқидан бебаҳра қолмайлик. Зеро, кейинчалик кўнглимиз ғашланиб, кўзимиз ёшланмасин.

ЙИГИТЧАСИГА ВАЪДА

Соат кечки ўн иккидан ошган. Қаттиқ ва безовта тақиллаган эшикни Сардор очди. Отаси яна ичиб келибди. Оёқда туролмайдиган даражада маст. Ичкарига кириши билан ундан ачимсиқ — ароқ ва тернинг ҳиди анқиди. Ўғлини қучоқламоқчи бўлиб ўзига тортди, ҳеч ким тушунмайдиган сўзларни гўлдиради. Сардор бундай ҳолатларга кўникиб қолган. Ёқимсиз ҳиддан унинг кўнгли айниди.

— Ойинг қани, мундоқ кутиб ҳам олмайди, — деди отаси норози оҳангда.

— Ойим уйқу дори ичиб ухлаганди, қўйинг, уй-
фотмайлик, — деди Сардор. — Куни билан дўкон-
да тик оёқда чарчайди, — ойисига ачиниб дадил
гапирди.

— Онангни раҳмини ейсану отанга ачинмай-
сан-а? — ғазабланди ота.

Сардор ҳозир дадаси билан тортишиш бефойда-
лигини билгач, уни бир амаллаб ухлатди. Аммо ўзи
туни билан ухлай олмади. Кайфияти тушиб кетди,
дарс қилишга қўли бормади. Эртага устозига бирор
ёлғон тўқиб баҳона топар... Ёлғон гапиришни ўйлаб,
виждона қийналди. Э, нима бўлса, бўлар.

Хаёл суриб ётаркан, ташвишсиз болалигини
эслади, бироз ўкинди.

У дадасини жуда-жуда яхши кўрарди. Айниқса,
дадаси ҳар куни ишдан келганда Сардорга, ал-
батта, ширинлик олиб келарди. Дадаси: «Ота ўғил
қани?» деб эркаласа, жажжи Сардор қўлини кўк-
сига уриб, мана, дерди. Бу ишдан ота-бола катта
завқ туйишарди. Сўнг ўғли отасининг бўйнидан
қаттиқ қучиб оларди. Кечқурун ухлашдан олдин
отасининг қучоғида ухлаб қоларди, ором оларди.
Бу унинг учун мароқли эди.

Энди эса отасидан доим ароқнинг ҳиди келиб
туради. Бу ёқимсиз ҳид отасининг кийимларигача
ўрнашиб қолган. Дадасини қанчалик яхши кўрма-
син, бу ҳид унга сира ёқмасди.

Сардорнинг ароқни ёмон кўришига яна бир са-
баб бор. Икки йил олдин у жуда яхши кўрадиган
бобоси маст ҳолда машина бошқараётиб, автоҳа-
локатга учради. Касалхонага етиб бормай, йўлда
жон берган. Шундан кейин Сардор ароқни баттар
ёмон кўриб қолди. Кейинчалик дадасидан хавотир
оладиган бўлди. Энг ёмони, дадасининг доим шун-
дай аҳволда юришидан ўртоқларининг олдида уя-

ларди, қолаверса, дадасининг соғлиғи, ҳаёти унинг учун муҳим-ку.

Сардор нима қилишини билмай, сиқилди. Дадаси ишга кетаётганда чўнтагидан ортиқча пулни олиб қўйсамикан? Йўқ, ичадиган одам қарзга олиб бўлса ҳам ичади. Тартибга солиш учун дадасини қаттиқроқ уришса-чи? Ўғлидан ранжиши мумкин. Бу ҳақда кўп ўйлаганиданми, баъзан тушларида дадасини машина уриб кетади ва... ўлиб қолади. Энг яқин одамини йўқотиб қўйганидан мурғак қалби даҳшатга тушади, қўрқиб кетади.

Нима қилиб бўлса ҳам йўлини топиш керак.

— Сардор, ўғлим, бошим ёрилиб кетяпти, дўконга чиқиб кел, фақат ойинг билмасин, — деди бир куни дадаси Сардорга.

— Ичмасангиз бўлмайдими? — деди ўғли дадасига қовоғини уйиб.

«Демак, бош оғриганда ароқ ичса, оғриқ босиларкан-да, дадам ҳам бошининг оғриғини қолдириш учун ичаркан-да» — Сардорнинг миясига келган фикр шу бўлди.

Шу топда Сардорнинг алами келди. ўзини жуда ёлғиз ҳис қилди, боши қаттиқ оғриди. Дадасига раҳми келяптими, нимадир алам қиляптими — кўп идрок қилолмади.

— Бўпти, олиб келганим бўлсин, — ўзига ўзи гапирди Сардор. Дўкондан чиққач, қизиқиб, ароқнинг мазасини татиб кўрди. Бирпасда бутун танази қизиби, боши айланди, кўнгли беҳузур бўлди. Қайт қилгиси келди, бўлмади. Қийналиб кетди. «Қизиқ, катталар бу бемаза нарсани нима учун яхши кўриб ичаркин?» — ўйлади у.

Уйга кираётиб оёқлари чалишиб кетди, ўзини бошқаролмади, ерга юзтубан йиқилди. Бир амаллаб ўрнидан турди. Юзига келиб тушган тарсакидан хушёр тортди.

— Ичишни сенга ким ўргатди, аҳмоқ? — деди дадаси важоҳат билан.

— Ким бўларди, сиз-да! — тап тортмай жавоб берди Сардор.

Ўғил бола бўлса-да, ўзини тутолмай ўкириб йиғлади. Неғалигини ўзи ҳам билмади. Аммо тарсакининг оғриғидан эмаслигини аниқ билади. Сардор энди дадаси тескари бурилиб кетади, деб ўйлади. У ўйлагандай бўлмади. Ўзини гуноҳкор сезган ота ўғлини маҳкам бағрига босди. Ўғлига бошқа ичмасликка йигитчасига ваъда берди.

Сардорнинг ўсмир вужудида болалигидаги, узоқларда қолиб кетган меҳр қайта уйғонгандек бўлди, йўқотган энг қимматбаҳо бойлиги отасининг нигоҳларига ҳам кўчгандек эди...

СЎНГГИ ҚЎНҒИРОҚ ҲАЯЖОНЛАРИ

Сўнги қўнғироқ... Уни яхши кўраман. Сўнги қўнғироқнинг чалиниши юракларга титроқ, аллақандай ғашлик солса-да, мен уни сабрсизлик билан, ширин энтикиш билан кутганман.

Атрофга боқаман: кимнингдир кўзида ҳалқа-ҳалқа ёш, хаёллари паришон. Негаки, бугун тўққиз йиллик синфдошлар — қадрдонлар тўққиз йиллик шўхликларини, эркаликларини мактаб бағрига қолдириб, уни тарк этяптилар.

Мактаб қучоғида кечган масрур дақиқалар, мўъжазгина синфхоналар, сабоқ берган устозлар билан хайрлашмоқ нақадар оғир. Синфдошларнинг парталар оша «самолётчалар»да севги мактубларининг «учиб» келиши, гоҳ пинҳона, гоҳ ошкора бўлган биринчи муҳаббатлар...

Мана, ҳозир ҳам сўнги қўнғироқ чалиняпти. Унинг жаранги мени олис хотираларга бошлаб кетди.

Синфдош қизларнинг ҳафсала билан тутган эсдалик дафтарлари. Қай бир йигитнинг қитмирлик қилиб уни олиб қочгани... Буларнинг бари кейинчалик қалб дафтарига муҳрланиб қолажак битиклар...

... Юқори синфда ўқирдик. Ирода синфимиздаги энг жиддий, энг аълочи, энг чиройли қиз эди. Ўқиши ўртамиёна Алишер уни пинҳона ёқтириб юрарди. Фақатгина жўраси Асад айёр ундан хабардор эди. У овозини Алишерга ўхшатиб Иродага телефон қилди: «Мен сени яхши кўраман, лекин буни ўзинга айтолмаяпман. Сен менга ёқасан».

Эртасига бўлган томошадан ҳамма ҳайратда. Синф жимжит эди, ўқувчилар дарсга тайёрланиб ўқитувчини кутаётганди. Бу жимликни Ироданинг Алишерни юзига тортган тарсакининг овози бузди. Ҳамма овоз келган томонга қаради. Ҳеч ким ҳеч нарсага тушунмади. Қизнинг узун-узун бармоқларининг изи Алишернинг оқ-сарик, силлиқ юзида ёмон билиниб қолди — шолғомдек қизариб кетди.

Ҳам жаҳл, ҳам хижолатдан Алишер ўзини қўярга жой тополмади.

— Мен нима қилдим санга? — деди Иродага.

— Ўзингни гўликка солма, бундан кейин телефон қилма, эшитдингми? — деди Ирода мағрур.

Бундай қитмирлик синфда фақат Асаднинг қўлидан келишини билган Алишер унинг олдига келиб сўради:

— Тўғриси айт, жўра, сен телефон қилдингми унга?

Асад лом-мим демади, юзини китоб орасига яшириб мириқиб кулди.

Шунга ўхшаган воқеалар мактаб ҳаётимизда кўп содир бўлиб турарди.

Бугун биз — собиқ синфдошлар учрашиб қолсак, шуларни албатта эслаб куламиз. Бир-биримиз

билан аразлашиб қолсак, устозларимиз яраштириб қўярди, уларнинг бағри, феъли кенг эди. Устоз уларнинг бу хислатларини энди-энди пайқагандек бўламиз, меҳр билан эслаймиз, меҳри дарё эканликларига тан берамиз.

Яна сўнгги қўнғироқ чалиняпти. Атрофга қарайман. Ўқувчилар ҳаяжондан энтикиб кетяпти. Ахир бу лаҳзалардан энтикмай бўладими?! Мактабни тамомлаётган ёшларга ҳавас билан боқаман. Қаршимда турган битирувчиларнинг нигоҳида шижоат, ишонч, интилиш ва келажакка умид ёлқинланиб турибди. Навқирон йигит-қизларнинг кўнглидан қандай туйғулар ўтаётганини ҳис қиламан...

Улар катта ҳаёт оstonасига қадам қўймоққа шай туришибди. Бугун уларга қараб шундай дегим келади: «Азиз битирувчи, шу йиллар ичида бир-бирингиз билан қадрдон бўлиб қолдингиз. Гоҳида нонингизни бўлишиб, гоҳида шодлик, ташвишингизни биргаликда баҳам кўрдингиз — қадрдон бўлиб қолдингиз. Ҳа, тўғри, баъзида йигитлар қизларнинг сочини партага бойлаган, яна қизларнинг юзига билдирмай ойнача тўғрилаган, хуллас, беғараз шўхликлар қилишган. Чунки ўфил бола табиатан шўх бўлади-да, шунинг учун қизларнинг жиғига тегишни яхши кўришган. Улар ҳозир чин юракдан қизлардан бу ишлари учун кечирим сўрамоққа тайёр туришибди. Қизларжон, йигитларни кечиринг, чунки улар сизни яхши кўришади. Йиллар ўтса-да, бир-бирингизнинг дийдорингиз дийдангизга дур бўлиб инсин, таассуротларингизни эслаганингизда қалбингизга нур бўлиб кирсин. Устозларни-да эслаб туринг. Уларни йўқламоқ, эсламоқ, меҳр кўрсатмоқ қарзир».

8890

Yas

НОНДАГИ ҲИКМАТ

Яхши қайнона бўлишни кўпчилик аёллар орзу қилади. Фақат ширин ниятнинг ўзигина етарликми? Оиланинг тинч-тотув, ибратли бўлиши учун қайнонанинг тутган ўрни катта. Ўзга бир хонадонга тушган ёш келиннинг билганини ошириб, билмаганини яшириб, шу жойда иддиз отиб кетишида қайнотадан кўра кўпроқ қайнона сабабчи эканининг кўп шоҳиди бўлганмиз.

Ўн-ўн бир ёшларда эдим. Ўртанча опам қўш-нимизга келин бўлиб тушди. Янги келиннинг бежирим кийимлари, тақинчоқлари, ҳаё-ибо билан чой узатишими, маъсумлигими, нимасидир мени ўзига тортарди. Шунинг учунми, опамникига боргим келаверарди. Мактабдан келардим, «Опамларникига борай», деб онамни кўндиришга уринардим. «Ҳадеб бораверма, яхши эмас», деб онам кўпинча рухсат бермасди.

Бугун ҳам ўзимга тегишли бўлган юмушларни бажараётиб, қудахоланинг тандирхонаси туйнутидан тутун чиқаётганини кўриб қолдим. «Опамлар нон ёпишаркан-да», деб ўйладим. Сут қўшиб пиширилган ноннинг мазаси бошқача бўлади-да!

Онамдан рухсат олдим-да, ўша ёққа қараб югурдим. Ўйлаганим тўғри чиқди — опам тандирга ўт қалаяпти, демак, иссиқ нон ёпилади.

Қудахола ёш болага ҳам, кексага ҳам яхши муомала қиларди. Мен у кишини жуда яхши кўрардим.

— Ҳа, кел, қизим, — дея менга пешвоз чиқди қудахола.

— Опам яхшиларми? — сўрадим.

— Нонни ўзим ёпаман, деб қўймаяпти опанг. Майли, ёпа қолсин. Аслида ҳали оловга яқинлаштиргим йўқ эди-ю, — шу пайт опам келиб

қолди. Эгнида фартук, бошида оддий чит рўмол, ўзига ярашиб турибди. «Нега келинчакларга ҳамма кийим ярашаркан-а?» — хаёлимдан ўтди.

— Ойижон, нонларни ясайверайми? — опам қайнонасидадан сўради.

— Ҳа, тандир ҳам қизибди-ку, — деди қудахола.

Мен уларнинг қилаётган ишларини бир чеккада мароқ билан томоша қилиб турдим.

Опам бировникида илк бор нон ёпаётгани учунми, ҳаяжонланаётгани билиниб турарди. Қайнона-келин бирпасда бир тандирлик — тўртта нонни ясаб, тайёрлаб қўйишди. Сўнг опам оловни тандирнинг ўртасига тўплаб, деворига сув сепди. Нонларни рапидага солиб, бир-бир тандирга ура бошлади. Қайнонаси «эхтиёт бўлинг, болам» дейишдан чарчамасди.

Бирпасда ҳамма ёқни иссиқ ноннинг хушбўй ҳиди тутиб кетди.

Ёпилган нонларнинг иккитаси бўрсилдоқ, юзлари ялтираб чиқди. Иккитасининг чеккаси қатланиб қолганми-ей, бужмайиб хунук чиқди. Опам бир нонларга, бир қайнонасига айбдорона қараб қўйди. Хижолатликни дарров пайқаган қайнонаси:

— Яхши, биринчи марта шундай ёпдингизми, ҳали кейингилари ўҳ-ҳў, бир чиройли нонлар бўладики, — дея келинини алқаб қўйди.

Шу пайт дарвоза тақиллади. Қизик, қудахола боягина нонларни совисин, дея ёйиб қўяётганди. Энди эса иккита чиройли чиққан нонни кўрсатиб қўйиб, хунугини тагига яшириб қўйди. Дарвоза томонга қараб: «Ҳа, Мастура хола, келаверинг биз бу ёқдамиз», — деди.

Мастура холани негадир онам, қўшнилари унчалик ёқтирмасди. У бировни ғийбат қилишни яхши кўрар, оғзидан сира ширин сўз чиқмасди.

Ҳовлининг тўрт томонига кўз қирини ташлаб, Мастура хола кириб келди. Опамнинг тандир атрофида куймаланиб юрганини кўриб:

— Ҳа, нонни янги келин ёпяптими? — деди у.

— Ҳа, бинойидек ўзи ёпяпти, олинг, сиз ҳам тузини кўринг, — дея қудахола чиройли чиққан нонни қўшнига мақтаниб кўрсатди.

Олти хил табиатли олти келин билан аҳил-иноқ яшаётган, хонадонидан ёмон сўз чиқмайдиган бу қайнонанинг сир-асрорини ўша кичик воқеа — опамнинг биринчи бор нон ёпганида ғийбатчи Мастура холадан қийшиқ нонларни нега яширганининг сабабини йиллар ўтгач англагандек бўлдим.

ПУЛ САНАЁТГАН БОЛА...

Оиламиз билан енгил машинада узоқ йўлга отландик. Автомобил бир маромда юради — йўллар равон. Тамадди қилгингиз келса, марҳамат, ошхоналарда хоҳлаган овқатингиз бор — фаровонлик.

Кун сайин дид билан қурилаётган янги, замонавий биноларни томоша қилиб кетарканман, халқимизнинг бунёдкорлигига тан бериб, завқим ошади. Шундоққина йўл ёқасида жойлашган замонавий ўқув биноларини кўриб, фарзандларимизнинг шундай жойларда таълим олаётганидан тўлқинланаман. Бироқ ёшларнинг ўқиб-ўрганиши учун барча шароитлар етарли, тўқис қилиб берилаётган бир пайтда айрим ота-оналарнинг фарзанди келажагига бефарқ эканидан хавотирга тушасан, киши.

— Машинадан тушиб туринглар, ёқилғи қуйиб олай, — деди турмуш ўртоғим.

Тушиб ўриндиққа ўтирдик.

— Ойи, қаранг, анави сотувчи қизчани, — деди қизим автомобилларга ёнилғи қуйиш шохобчаси ёнида сув сотиб утирган қизалоққа қараб.

Шу пайт бир аёл «Жойингда ўтирсанг бўлмай-дими, у ёқ-бу ёққа кетиб қолмасдан», дея қизчага бақирди.

Болам тенги қизнинг юпун кийинганини кўриб, раҳмим келди. Дарсдан қолиб «тирикчилик» қилаётганига ачиндим. Қизчага яқинлашиб, аста сўрадим:

- Мактабга бормадингми?
- Йўқ.
- Қайси фанни яхши кўрасан?
- Адабиёт дарсини.
- Келажақда ким бўлмоқчисан?
- Билмадим... Ойим билади.

Қизчанинг ойиси билан бироз гаплашдим.

— Қизингизни нега мактабга юбормайсиз. Дарслардан қолиб кетади-ку? — дедим.

— Унинг ташвишини қилмай кўяқолинг, — дея она пул санашда давом этди...

Машинага чиқдик. Кўнглим ғаш бўлди, хаёлимдан қизчанинг чеҳраси анчагача кетмади.

Айни билим эгаллайдиган, ҳунар ўрганадиган пайтида қизчага тирикчилик ташвишини юклаб қуйишга ота-онанинг қандай кўзи қийди экан? Эҳтимол, ўқитувчиларнинг қизингиз нега дарсга келмаяпти, деган саволига ҳам она пул санашни «ўргатаётганини» пеш қилаётгандир. Бундай лоқайд оналарни келажақда фарзандим жамиятда ўзининг муносиб ўрнини топа оладими, деган ўй хавотирга солмасмикан?!

ОРТИҚЧА ҲОЮ ҲАВАС ОҚИБАТИ

Марғуба қўшниси Шоҳистанинг чарларида ҳали вояга етиб улгурмаган қизи Дилнозанинг сепи тайёрлиги ҳақида ғурур билан гапирди. Ўтирган аёллардан қай бири унга ҳавас, қай бири ҳасад билан қаради, кимдир унга ачинди ҳам.

— Дилнозахон ҳали ўн еттига ҳам тўлмади-ку, — деди таниш аёл.

— «Тенги чиқса, текин бер», дейишган, — гапни шарт кесди Марғуба.

Довруғи етти маҳаллага эмас, етти шаҳарга етгудай тўй қилиши ҳақида мақтаниб, ҳаммани офзига қаратди.

Ҳою ҳаваслар билан тўй ҳам ўтди. «Серҳиммат» она тўйдан кейин куёвига енгил автомашинанинг калитини совға қилди.

Дилноза учун тушунмовчиликларга тўла ҳаёт бошланди. Ҳар куни тонг-саҳар — соат тўртда уй-ғониши, ҳаво иссиқми, совуқми, кўчага сув сепиб супуриши шарт. Янги тушган келин, ахир. Нонушта тайёрла, юв-йиғиштир, ўқишга чоп. Ўқишдан яна уйга югур, кечки овқат қилиши керак. Югур-югурдан толиққач, дарсларга қандай тайёрлансин, қандай ўзлаштирсин? У ҳарчанд уринмасин, дарс қулоғига кирмай, мудраб қоларди.

Бир куни аҳволни эрига секин тушунтириш мақсадида:

— Нозим ака, ўқишим биттунча юмушларга ойим сал қарашиб турсинлар, улгуролмаяпман, — деди хижолатомуз.

Бу гапни қайнона эшитиб турган экан, захрини сочиб қолди:

— Вой, келинни нимага оддим, оёғимни чўзиб ўтирмасам?! Биз келинлигимизда ҳамма ишни эплардик. Уддалай олмасангиз, ўқишни йиғиштиринг!

Дилноза тишини тишига қўйиб «келинлик ва-
зифасини» бажаришга мажбур эди. Акс ҳолда
ўқиши чала қолиб кетади. «Мен иродалиман, ҳам-
ма нарсага улгураман» — бу сўзларни ҳар куни
ичида такрорлаб, унга амал қилишга уринарди.

Лекин айни шу кунларда боши айланиб, ўрни-
дан турса, кўз олдида «юлдузчалар» пайдо бўлади-
ган бўлди.

Дўхтирга чиқса, «фарзанд кутяпсиз», дейишди.

Қайнона-келин ўртасидаги келишмовчилик бо-
ра-бора жанжал келтириб чиқарди.

Эрта никоҳ, доимий толиқиш, асаббузарликлар
туғилажак бола саломатлигининг салбий ўзгари-
шига сабаб бўлди — бола вақтидан олдин туғилди.
Дилнозанинг соғлиғи ҳам яхши эмаслигидан ҳамма
хавотирда. Қайнона қилган такаббурлигидан аф-
сусланди. Марғуба шошқалоқлигидан пушаймон.

Афсуски, улар буни кеч тушуниб етди.

БЕБАҲО ЗИЙНАТ

Ўқитувчи танишим бор. У билан гурунглашсак,
гап, албатта, ёшлар мавзусига бориб тақалади.

— Ҳозирги ёшлар компьютерни сизу биздан кўра
яхши билади, чет тилларни мукамал ўзлаштир-
ган. Илм-фан, спорт, санъат соҳасидаги ютуқла-
рини дунё тан оляпти, — дейди у тўлқинланиб.

— Ҳа, ёшларнинг устун жиҳатлари кўп, — тан
оламан унинг фикрини маъқуллаб. — Лекин, наза-
римда, ёшларнинг одоб-ахлоқи бироз ўзгаргандай.

— Компьютер, телефон, телевидение, хориж се-
риаллари ҳаётимизга шиддат билан кириб келди.
Тўғри, булар инсоният яратган мўъжизалар. Бироқ
бу мўъжизанинг ижобий томони билан салбий
жиҳатлари ҳам борлигини ёддан чиқармаслик лозим,

— давом этади педагог суҳбатдошим. — Ахлоқсиз, беҳаё кадрларни тўп-тўп бўлиб томоша қилзётган ўқувчилар қўлидан неча марталаб телефонини олиб қўйганман. Ўқувчиларни синамоқчи бўлиб, қайсидир сериалнинг қаҳрамонини сўрасам, фильмнинг ўзини бошдан-оёқ айтиб берадиган катта сериалларни кўрадиган кичик томошабинларим ҳам йўқ эмас. Яқинда бир ўқувчининг онаси бошқа бир ўқувчининг онасига: «Қизингизнинг телефонини текшириб туринг, кечаси билан ўғлимга SMS ёзади, дея бақириб кетди. Уларни аранг тинчлантирдим.

Бир куни кечқурун ишдан чиқиб уйга борсам, онам хомуш ўтирибдилар. Нима бўлди, мазангиз йўқми, деб сўрадим. «Ҳаммаси яхши, болам», дедилар. Қўярда-қўймай, нима гаплигини сўрайвердим. «Бугун сени айтганингни қилиб машинага чиқсам бўларкан. Автобусдан тушаётсам бошим сал айланиб кетди. Бекатдан ўтиб кетиб қолмай, деб шошилиб тушаётиб, бир ёш қизнинг оёғини босиб олдим. Ҳали узр сўрашга улгурмасимдан, опоқи, туфлимни расво қилдингиз-ку, бу туфлим сиздан қиммат туришини биласизми, деса бўладими. Неварам тенги қизнинг зардаси кўнглимга қаттиқ ботди, болам», — дедилар онам жуда хафа бўлиб.

Онамнинг сўзларини эшитиб, тағин ўйлаб қолдим. Одоб, ахлоқ, маънавият — инсоннинг кўрки экан-да. Афсуски, ёшларимиз орасида ўзини тутишни билмайдиган, одобсизлари ҳам учраб туради...

ТАНБЕҲГА МУҲТОЖ КАТТАЛАР

Мактабдаги ота-оналар мажлисига одатдагидек, оналар йиғилдик. Мажлис бошланишига анча бор.

— Мажлис нима ҳақда экан, билмадингизми? — сўради олдинги қаторда ўтирган аёл ёнидагидан.

— Билмадим, ёшларнинг кийиниши ҳақида де-йишаётувди, шекилли, — жавоб берди шериги.

Суҳбат анча қизиди. Ёшларнинг, айниқса, қизларнинг очиқ-сочиқ, калта-култа, тор кийини-шию кимлардан андоза олаётганлари хусусидаги баҳс-мунозара қизиб кетди.

Суҳбатга қўшилмай жим ўтирган, ёшига ному-носиб, пўрим кийинган аёлга суҳбат ёқмади:

— Намунча ёшларга ёпишиб олдиларингиз? — деди энсаси қотиб.

— Нега жаҳлингиз чиқади? — деди ўтирганлар-дан бири. — Ахир қизларимизнинг кийиниши ҳар биримизни қизиқтириши керак-ку.

— Бу фикрларингизга умуман қўшилмайман, — деди ҳалиги аёл жаҳл билан. — Мен, масалан, қи-зимнинг шунақа кийинишини хоҳдайман. Ва ўзим сотиб олиб бераман ҳам. «Модний» кийимларни ҳо-зир киймаса, қачон кияди? Турмушга чиққач, кия оладими-йўқми, худо билади! Шунинг учун қизим-ни хоҳлаганимдай, замонавий кийинтираман.

— Калта, очиқ-сочиқ кийинишни замонавийлик деб ўйлайсизми? — киноя билан сўради ёнимдаги аёл.

— Бўлмасам-чи? — ҳеч иккиланмай жавоб берди у.

— Хўш, энди айтинг-чи, қизингизга охириги марта қандай китоб олиб бердингиз? — орқадан келган овоз кескин эди.

Сумбатидан от ҳуркадиган аёл, афсуски, бу са-волга тузукроқ жавоб қайтаролмади...

Шу суҳбатдан сўнг кўча-кўйда ёқа-елкалари очиқ, калта, тор кийинган қизларни кўрсам, айб кўпроқ айрим ота-оналарнинг ўзида эканлигини тушуниб етаман.

ТЕЛЕФОНДА ҚАНДАЙ СЎЗЛАШАСИЗ?

Бугунги кунда жамоат жойларида ёшларнинг телефонда узундан-узоқ, аллақандай аралаш-қуралаш «лаҳжа»да сўзлашаётганларининг гувоҳи бўламиз. Баъзиларини эса телефонни овунчоққа айлантириб олган, деса ҳам бўлади. Бу, табиийки, атрофдагиларнинг гашини келтиради.

Ҳар бир нарсанинг меъёри бўлгани каби телефонда гаплашишнинг ҳам меъёри бор. Телефонда узоқ гаплашиш унга боғланиб қолишга, шартли рефлексга айланиб қолишини, бу эса турли салбий оқибатларни келтириб чиқаришини биламиз. Одамнинг телефонда гаплашаётганига қараб, унинг тарбияси қандай эканлигини билса бўлади.

Бекатда телефонда гаплашиб турган айрим ёшларнинг суҳбатига сиз ҳам бир эътибор қилинг-а.

— Устозингга бир нарса деб, чакагини ўчир. Ўн бирдан кеч қолмай чиқ. Соғиндим. Сан соғинмадингми? Баландроқ айт, нима ёнингда бошқаси ҳам борми?..

Яна бошқа бир йигит:

— Ўв, Ноди, манга қара, кеча кечқурун Камолга нима деб SMS ёздинг? Мени билмайди, деб ўйлама. Йигитлар ҳаммамиз ўқиб кўрдик. Нима, мени «лох» қилмоқчимисан?

Кўринишидан талабага ўхшаган бир қиз у ёқдан-бу ёққа фоз юриш қилиб телефонда бемалол гаплашяпти:

— Саид ака, имтиҳон-синовларимни ёпиш учун икки юз минг сўм кетаркан. Дарсларга яхши тайёрланолмадим. Ўқишим керак, десам, кўргинг келмаётган бўлса, бошқасини топаман, деб жаҳлингиз чиқарди, — дея қиз автобус келгач, кафти-

дан катта «планшет»ида жаврай-жаврай автобуста чиқиб, суҳбатни давом эттирди:

— Шаҳзо, кеча жисмоний тарбияга чиқмасдан арабчага рақсга тушдинг-у, ўшани анув Диёр телефонига ёзиб олган экан. Ҳаммага кўрсатибди. Устоз билиб қолса, жаҳди чиқади. Бир-икки кун дарсга келмай тур. Бирор баҳона топарсан.

ҚИЗИНГИЗ ШАЪНИНИ АСРАНГ

Театр, киноларга тушиб маданий ҳордиқ олиш, албатта, яхши.

Ҳамкасбимнинг: «Яхши кино экан, айниқса, ёшлар тарбияси учун», деган гапига қизиқиб, кинотеатрга оилавий тушдик. Кино зали турли ёшдаги томошабинлар билан тўла. Орқа ўриндиқларни кўпроқ ёшлар банд қилган. Интиқлик билан кутилган томоша бошланди. Ҳақиқатан ҳам, киноасар яхши. Олди-қочди, бачкана эмас. Мавзу долзарб. Ота-оналар ҳам, ёшлар ҳам кўрса бўладиган кино.

Бироқ атрофдаги томошалар ундан-да «қизиқ»лиги эътиборингизни тортади. Бир-бирига суйкалиб, ўпишиб ўтирган ёшларни кўриб, кимдир томошанинг зўри бу ёқда экан-ку, деди. Ўпишаётганларнинг кино билан умуман иши йўқ, бир-бирига чунонам чирмашганки... Кино тугаб, одамлар кетишга чоғланди, аммо улар гўёки атрофда ҳеч ким йўқдек бепарво.

Бундай «томошабин»ларни залнинг орқа ўриндиқларида кўпроқ учратиш мумкин. Таъбимизни хира қилгани бу ерда болалар ҳам, катталар ҳам бор эди. Бу шармандагарчиликларга кўзи тушганлардан кимдир ўзини ноқулай ҳис қилди, кимдир ранжиди. Биров: «Йигитлардаги ор-фурур, қиз-

лардаги ҳаё, ибo, андиша қаёқда қолди?», дея атай уларга эшиттириб ўтиб кетди.

Бундай ҳолатларга фақат кинотеатрларда эмас, боғлар, бекат, хиёбонларда куппа-кундуз куни ҳам дуч келиш мумкин.

Катта хиёбон ёнгинасида нуфузли ўқув муассасаси жойлашган. Ёшлар гавжум жой. Йигит ва қиз бир-бири билан бемалол қучоқлашиб турибди, улар ўтиб кетаётган одамларга эътибор қилишмайди.

— Сизни бир дақиқага мумкинми, ўғлим? — ўрта ёшли опахон йигитга юзланади.

— Менми, тинчликми? — ажабланди йигит.

— Ўғлим, қаранг, кўпчилик сизларга ёмон қараяпти. Жамоат жойи бўлса. Ёнингиздаги чиройли қиз уятга қоляпти, бу яхшимас. Қизнинг шаънини асранг, — куюниб гапирди аёл.

Йигит аввал аёлга бошдан-оёқ разм солди, кейин истехзоли кулиб деди:

— Сизни нима ишингиз бор?! Ота-онаммисизки, тергайсиз ёки...

Опахон унга ор-номусли йигит «қизи»ни асрашини — шаънига гард юқтирмаслигини тушунтиришга ҳаракат қилди. Лекин йигит аёлнинг гапидан энсаси қотди, эшитишни ҳам истамади. Ҳар замонда «чирт» этиб тупуриб қўярди.

Холис айтинг, улар ким? Ўзга сайёраданми? Йўқ, албатта. Улар бизга бегона эмас — ўғлимиз, қизимиз, синглимиз, укамиз... Шундай экан, уларни кўриб бефарқ ўтиб кетишга, лоқайд бўлишга биз — катталарнинг ҳаққимиз йўқ. Уларни тартибга чақириш, танбех, тарбия беришга ҳар биримиз бурчлимиз.

ОТА-ОНА – ОИЛАДА ОЙНА

Катталар юриш-туриши бола учун гўёки ойна. Оилада отанинг хатти-ҳаракати ўғлига, онаники қизига бевосита таъсир қилади. Боланинг оғзидан қандай сўз чиқаётганига қараб, у қандай оилада тарбия топаётганини пайқаса бўлади. Шундай оталар борки, нафақат хотинига, балки боласига ҳам сўкиниб гапиради.

— Тезроқ юр-е, онангни... — кўчадан кимнингдир бақираётгани, сўнг қаттиқ кулги овози эшитилди. «Кимдир эрталабдан ичиб олганми», деган хаёлга бориб, деразадан қарадим. Тўрт-беш ёшли болакай йиқилгудек бўлиб отаси томон югуриб кетяпти. Сотувчи хотиндан сигарет олаётган Тўлқин ўғлини кутиб турибди. Атрофда тўрт-бешта йигит дам болага, дам отага қараб қўйишарди. Дадаси боласига сўкинганда эса йигитлар хоҳолаб кулиб юборди. Буни кўриб ота илжайди: «Кўриб қўйларинг, бизнинг ўғилни. Шу пайтдан қулоғини қотириб бориш керак», — деди йигитларга қараб.

Тўлқин ўғли Беҳзодни деярли ҳар куни боғчага шу сўзлар билан «эркалаб» олиб боради. Кичкина Беҳзод бу сўзнинг танишлигини билса-да, маъносини тушунмай, дадасига лом-мим демайди. Аммо болага хос хусусият — эшитган сўзларини ичида ўз-ўзига гапиргандай шивирлаб такрорлайди. Боғчада кўпинча ўйинчоқ ўйнаганида, айниқса, машинасининг филдираги юрмай қолса, у ҳам шу сўзларни бинойидек қўллайди: «Юрсанг-чи, нега юрмайсан, ҳе, сани...»

— Ўғлингиз Беҳзод яхши, лекин жимитдай бола ўртоқларига сўкиниб гапиради, — деди боғча опа бир куни Тўлқинга. — Ёмон сўзни болалар ҳам ўрганиши мумкин...

Богча опанинг гапига Тўлқиннинг лоқайдгина жавоби шу бўлди:

— Ҳали кичкинаю, қолаверса, ўғил бола бўлса, ҳеч нарса қилмайди!

ЗАВОЛ ТОПГАН БАХТ

Кўп қаватли уйлар олдидаги ўриндикда Фарида опа хаёл суриб турибди. Ҳаёт ташвишларидан йироқ, шўх-шодон болаларга қараб: «Менинг Камолам ҳам кечагина шундай қувноқ, бахти-ёр эди. Қизим ғамгин, одамови бўлиб қолди. Ҳаммасига ўзим айбдорман», дея ўйларкан, бўлиб ўтган воқеалар кўз олдида яна бир бор намоён бўлди.

Фарида дугоналари билан бозорда савдо қилди. Эри Миразиз анча ювош, мўмин йигит. Оилада Фариданинг айтгани-айтган, дегани-деган.

Ёлғиз қизи Камолага совчи келганда Миразизнинг: «Ойиси, қизимиз ҳали ёш, мактабни энди тугатди. 16 ёшда узатиб нима қилмоқчисан? Ҳеч бўлмаса коллежда ўқисин, ҳунарли бўлсин», деганида Фаридага гапи ўтмади. Фарида эрига: «Қанақа тушунмайдиган отасиз? Ахир қизимиз кўзга кўриниб қолди. Келган совчи бегона эмас, Моҳинисо — яқин ўртоғим. Четга қатнайди. Ўзига тўқ хонадон, қўша-қўша уй-жой, машина... Тамом-вассалом, мен қизимнинг сарполарини тайёрлаб қўйганман. Коллеж-поллеж бўлса, бир гап бўлар. Пул бўлса, чангалда шўрва. Моҳинисо Камоланинг ўқишини ўзим гаплашаман, тўйни тезлаштирайлик, деяпти. У ҳамма нарсани эплайди», дея кескин гапирди.

Тез кунда ўртоқлар хоҳиши амалга ошди — Камола билан Улуғбекка нон синдирилди.

— Моҳинисо, сира қайнонага ўхшамайсан-а, — хушомад қилди Фарида. — Келинли бўляпсан-у, ҳали ўзинг келинчакларга ўхшайсан, туф-туф, кўз тегмасин.

— Бўлмасам-чи, — кибрланди Моҳинисо, — ҳали ёшман.

Бўлғуси қудалар хурсандчиликдан бир-бирларини қимматбаҳо совғалар билан сийлашди.

Кўп ўтмай, шаҳардаги энг катта ресторанларнинг бирида данғиллама тўй бўлиб ўтди.

Куёв бола «катта бизнесмен» эмасми, тўйдан сўнг кўп ўтмай, ишига шўнғиди. Қайнона ҳам «тинчиб олгач», хорижга жўнаб кетди. Рўзғор юмушларининг бари ёш келин — Камоланинг гарданида. Икки қайнсингилнинг уй юмушларига унчалик тоби йўқ, чунки улар сал эрқароқ ўсишган-да.

Девор-дармиён яшайдиган катта ойи, яъни Моҳинисонинг қайнонаси Муборак опоқи бу хонадонга кунига камида икки-уч марта кириб-чиқиб, Камоланинг ишларини кўздан кечирарди. Ёш келинга маслаҳат бериш ўрнига, баъзида у билан ўчакишиб ҳам қоларди. Нима қилса-да, Камоланинг ишларидан камчилик топарди, дакки берарди.

— Вой, намунча имилламасангиз, келинпошша? — дерди Камоланинг ўтирган-турганини кузатиб Муборак опоқи. — Келин дегани чаққон-чаққон қимирламайдими? Соат ўн бир бўпти, ҳали овқатингиз тайёрмас. Неча марта айтаман сизга, сал эртароқ туринг, деб, — жаврай кетди катта ойи.

— Ойижон, соат тўртда тургандим. Овқатни ҳам бошлаб қўйганман, — деди Камола хушмуомалалик билан.

— Катта гапирганда жи-им қулоқ солади-да, — жеркиди кампир.

— Хўп, ойижон, узр, — дея олди келин ўпкаси тўлиб.

... Бундай ҳолатлар кунда-кунора бўлиб туради. Камола гоҳида ўзини қафасга тушиб қолгандек ҳис қилади. Бу уйдаги яқин одами — Улуғбек акаси ҳам эрталаб қоронғида кетиб, кечки қоронғида келади. Камола кечқурун эрига ота-онасини анчадан буён кўрмаганини, бироз зерикканини, рухсат берса уларни кўриб келишини илтимос қилганиди, эри тутақиб кетди: «Сенга нима етмаяпти, еганинг олдингда, емаганинг кетингда бўлса? Тиллаларга ўраб қўйган бўлсам, яна нима истайсан ўзи? Бўлди қил, чарчаганман. Яна шунақа дийдиё қиладиган бўлсанг, ота-онангнинг олдига биратўла кета қол»,.

Камола бу уйда уни тушунадиган одам йўқлигидан сиқиларди. Телефонда ойисига бу ҳақда гапирганда, ойиси, қўявер, ҳали қайнонанг хориждан келса, ўзим тушунтираман, дея юпатиб қўярди.

Катта келини Моҳинисо хориждан қайтгач, Муборак опоқи Камоланинг фарзанд кўрмаётганидан, камчиликларидан нолиди. Сўнг Камолага:

— Қачонгача шундай юрмоқчисиз, ана, сиз билан бир кунда тўй бўлган қўшни келин Нигорахон ўғил туғди, — деди.

— Ахир Нигора опам мендан олти ёш катталар-ку, мен ҳам... — дея нимадир демоқчи эди, кампир унинг гапини бўлди:

— О-ҳо! Ҳеч нарсага ярамасангиз ҳам тилингиз бурро-ку! Ҳали сиз неварамга ўн йилдан кейин туғиб бермоқчимисиз? — деди.

— Унақа демоқчимасман, ойижон. Дўхтирлар ҳам «келинингиз жуда ёш, фарзанд кўришга ҳали тиббий томондан тайёрмас», деганди-ку ойимга, — деди йиғламсираб.

Бу уйда ҳар куни шу мавзу муҳокама қилинадиган бўлди.

Эртасига Моҳинисо қудаси Фаридани уйига чақирди, бу мавзу яна кўтарилди.

— Энди, ўртоқ, хафа бўлмайсан. Камолахонни энг зўр дўхтирларга обордик. Ҳали-вери фарзанд кўрмайди, дейишяпти. Биз ҳам орзу-ҳаваслар билан келин қилгандик. Ўғлининг бефарзанд ўтишини қайси она хоҳлайди? Ким билади, балки Камолахон бепуштдир. Аммо менинг ўғлим соппа-соғ, ана дўхтирнинг қоғозини кўргин, ишонмансанг, — деди Моҳинисо шартта-шартта.

— Ахир қизим ҳали ёш деганимда, бу ёғига ишинг бўлмасин, дегандинг-ку, ўртоқ. Нега бесабрлик қилипсан энди? Бироз кутайлик, ёшларни бир-биридан айирмайлик, — деди Фариди ялинганнамо.

— Қизингиз соғлом эмас экан, — гапга аралашди Муборак опоқи. — Бетгачопарлигию хатоларини қўяверинг, — дея Камоланинг арзимас камчиликларини ҳам санай кетди катта ойи.

Бу можарога куёв «ўзларингиз биласизлар», деди лоқайдгина.

Гурур устунлик қилиб келиннинг онаси ҳам гапдан қолмади. Бўлди жанжал, бўлди жанжал.

Кечагина бир-бирларини совға-саломлар билан сийлаган «орзу-ҳавасли» қудағайлар бутун бир-бирларини бисотларидаги бор совуқ гаплар билан «сийладилар». Кесатиқ гапларга ҳақоратлар ҳамроҳ бўлди, орадан андиша қувғин бўлгач, қарғишлар ҳам бўй чўзиб қолди.

Қудачилик кўнгилқолдичилик билан якун топди.

— Гулдай қизимнинг бахтини барбод қилдиларинг, ўғилларинг ҳам кун кўрмасин, — деди келиннинг онаси алам билан.

— Қарғишинг ўзингга урсин. Ҳали қараб тур, мен тирик эканман, неварамни тағин онаси ўпмаган қизга уйлантирмасам, отимни бошқа қўяман, — бўш келмади катта ойи.

Фариданинг хаёлидан кечаётган ушбу воқеалар унда қудаларига чексиз нафрат уйғотди. Қилган ишидан пушаймонлик унинг юзида ифодаланиб турарди. Ҳар доим ҳам «пул бўлса, чангалда шўрва» бўлмаслигига иқроп бўлаётганлигини аниқ илғаш мумкин эди.

УСТОЗ УЯЛИБ ҚОЛДИ

Мактабда икки синф — 6-«А» ва 6-«Г» синф ўқувчилари ўртасида «Алишер Навоий — ғазал мулкининг султони» мавзuidaги мушоира-мусобақа ташкил қилинди. Унда ўқувчилар шоирнинг ҳаёти ва ижоди борасида шу давргача олган билимлари билан беллашишлари лозим эди.

Икки синфга ҳам Ўғилой Шаропова она тили ва адабиёт фанларидан дарс берарди. 6-«Г» синфига эса раҳбар эди.

Адабиёт ўқитувчиси иккала синф ўқувчиларига тадбирни қандай ўтказиш ҳақида маълумот берди, у-бу нарсаларни ўргатди. Ғазални яхши ўқийдиганларга ғазал, билими яхшиларни савол-жавобга, ўқуви борларни асарлардан парчалар ижро этиш учун ажратиб топшириқ берди.

Ўқувчи дегани қизиқувчан эмасми, дарсдан сўнг бўладиган репетицияни орзиқиб кутиб, айтилган вақтда кечикмай ҳозир бўлишарди. Ахир беллашувда синф шаънини ҳимоя қилиш керак. Ғолиблик эса интилганга, меҳнат қилганга насиб этади.

Ҳар икки синфдан аълочи ўқувчилар — «А»дан Дилдора, «Г»дан Озода гуруҳ сардори этиб таъинланди.

Дилдора табиатан тиришқоқ, ҳаракатчан. Унинг опалари ҳам мактабнинг олди — аълочи, жамоатчи қизлар. Беллашувга тайёрланишда опалари унга ёрдам берди. Дилдора урганганларини синфдошлари билан ўртоқлашиб, беллашувга қунт билан тайёрланишди.

Мушоира-мусобақа беш шартдан иборат эди. Шартлардан бири шоир ижодига бағишлаб альбом тайёрлаш. Дилдора ҳафсала билан каттагина альбом, рангли қоғозлар сотиб олди. Уни ҳар куни дарслардан бўшагач, кечки соат бир-иккиларгача ухлამасдан тайёрларди. Баъзида ойиси «Кеч бўлиб қолди, қизим, ухламайсанми», деса, у «Ҳозир онажон, альбомимиз зўр чиқиши керак». Биз беллашувда, албатта, ютишимиз керак, дерди.

Альбом шунақа чиройли чиқдики, Дилдора ҳеч кимнинг хаёлига келмаган нарсаларни ўйлаб топганди. Навоийнинг суратини газета ёки журналдан қирқиб ёпиштириб қўймасдан, ўзи меҳр билан шунақа ўхшатиб чиздики, мусаввирлардек... Шоирнинг ижодини, фаолиятини акс эттирадиган лавҳалар яратди. Хуллас, альбом ажойиб бир китобга ўхшади.

Ўфилой Шаропова 6-«А» синф билан тайёрланишга кўп ҳам вақт ажратолмади. Бир-икки репетицияни кўргач, «Бўлади, ўзларингиз тайёрланаверинглар, менинг вақтим бўлмаяпти», деди.

Йўқ, аслида устоз иккала синфни бир кўзда кўрмади. У кўпроқ ўзининг синфи ғолиб бўлишини хоҳларди. Шунинг учун ҳам ўзининг синфига кўпроқ вақт ажратди.

Аҳил, уюшқоқ, аълочилари, қолаверса, ақл-заковатли, жамоатчи Дилдорадек фаол ўқувчилари бор бу синф ўқитувчининг вақтига қараб ўтирмасдан, ҳар бир дақиқадан унумли фойдаланди.

Бир куни куйди-пишди Ойбек гап топиб келди:

— Устоз бизга, вақтим йўқ, дейди, эртадан кечгача ўзининг синфи билан банд бўлгандан кейин бизга вақти қолмайди-да, — деди у. — Ишонмасанглар, дарсдан кейин пойлаймиз.

— Устоз ҳақида бундай дейишга уялмайсанми? Устозлар ёлғон гапирмайди. Бошқа унақа дема, эшитсалар, хафа бўладилар, — деди Дилдора синфдошига.

13-14 ёшли болаларнинг юзларида қизиққонлик акс этса-да, барибир бола қалби беғубор, соддадил, ишонувчан, кўнглида кир бўлмайди, шумликни билмайди. Шу сабаб ҳамма Дилдоранинг гапига ишонди, маъқуллади. Бу мавзуда бошқа гап бўлмади.

Ниҳоят, кутилган ҳаяжонли кун келди.

Мактаб ҳовлиси байрамона безатилган, ўқувчию ўқитувчилар йиғилган. Қиш фасли бўлса-да, ҳаво илиқ.

Мактаб директори беллашув бошланганини эълон қилди.

— Устоз, сценарий қоғози сизда эди, бера қолинг, — сўради Дилдора.

— Қоғоз йўқолиб қолди, кетма-кетликни биласан-ку, ўшандай қилиб бошлайверинглар, — деди Ўғилой Шаропова.

— Ана, Озоданинг қўлида бор-ку, келиб-келиб бизники йўқоладими? — деди чўрткесар Ойбек бу ҳолга чидаб туролмай.

— Билмадим, қаёққа йўқолди, ҳайронман, — деди устоз парвойи фалак. Аммо қоғозни уларга атайин бермаганди.

— Хавотирланманглар, — деди Дилдора эсан-кираб қолмасдан ўзини қўлга олиб, — эплеймиз!

Хотирасининг яхшилиги Дилдорага қўл келди — кимдан кейин ким нимани ижро этади, барчасини қойиллатди.

Навбат беллашувнинг савол-жавоб қисмига келди. Иккала гуруҳ ўқувчилари бирининг саволига бири жавоб беряпти, баҳс-мунозара қизгин тус олди. Навбат сардорлар беллашувига берилди.

— Алишер Навоийнинг машҳур «Чор девон»идаги асарлар номини айтинг? — савол берди Дилдора.

Кутилмаган саволдан гуруҳ сардори Озода қийин вазиятга тушиб, ўзини йўқотиб қўйди. Сўнгги умиди жамоадошларидан эди. Уларга илинж билан боқди. Улар ҳам жавоб тополмай кўзларини сардордан олиб қочишди.

— Устоз, қаранг, дастурдан ташқари савол, — деди Озода доврираб.

Ғала-ғовур бошланди. Ҳайъат аъзолари буни саволга жавоб излашяпти, деб тушунишди.

Ўғилой Шаропова ҳайъат аъзоларининг ёнига келиб:

— Дилдора фирромлик қилди, дастурдан ташқари савол берди, индамайсизларми? — деди.

— Тинчлик сақлансин, — деди мактаб директори ғала-ғовурни босиб.

— Нега бундай бўлди, қизим? — Дилдорадан сўради директор босиқлик билан.

— Сценарий қоғози йўқ эди, шунга бироз, — деди Дилдора ерга қараб.

— Қаерга йўқолди? — сўради директор.

Дилдора индамади.

— Устоз йўқотиб қўйдилар. Нима қипти, савол дастурдан ташқари бўлса? Дарсда бу мавзу ўтилган-ку, — деди олдинга югуриб чиққан Ойбек.

Орага жимлик чўқди.

— Жавобини ўзинг айта оласанми? — директор қизиқиб сўради Дилдорадан.

— Алишер Навоийнинг «Чор девон»идаги асарлар қуйидагилар, — тилга кирди Дилдора, — «Фаройиб ус-сиғар», «Наводир уш-шабоб», «Бадойи ул-васат», «Фавойид ул-кибор», — дона-дона қилиб санади сардор.

— Ба-ра-кал-ла! Ба-ра-кал-ла! — атрофдан томошабинларнинг олқишлари янгради.

Тадбир якунида гуруҳларнинг ҳар бир шарт бўйича олган баҳолари эълон қилинди.

— 6-«А» синф тайёрлаган альбомни кўринг, томоша қилинг, — деди ҳайъат раиси. — Қойил қолиш керак. Фирромлик ким томонидан бўлди, ҳаммаларингиз фаҳмлаган бўлсаларингиз керак, хуллас, бу беллашувда 6-«А» синфи мутлақ ғолиб!

Дилдора эсдалик совғаларни қабул қилиб олар экан, йиғлаб юборди. Уни ҳамма юпатишга тушди. Негадир бу вақтда Ўфилой Шаропова кўринмай қолганди.

«БИР ЖУФТ ОҚҚУШ» РАҚСИ

Танишлардан бирининг никоҳ тўйига бордик. Кечага зеб бериб турган келин-куёвни мисоли бир жуфт оққуш, дейсиз. Уларга кимдир суқланиб, кимдир ҳавас билан қарайди. Келинлик либоси қизларнинг ҳуснига ҳусн қўшмайдими! Ҳаммани ўзига қаратган келинчакнинг ибo билан ерга қараб туриши ҳам гўзаллигини янада яққолроқ намoён этаётгандек эди.

— Дилёра чиройли келин бўлибди, — деди ёнимизда ўтирган қизлардан бири.

— Оқ либос унга жудаям ярашибди, — маъқуллади дугонаси.

Кўпчилик шундай таассуротда эди. Фақат тўй охирида...

Тўй аввалидаги сокин мусиқа, дилбар қўшиқлар кейинчалик шўх, ўйноқи куй-қўшиқларга уланиб кетди, кўпчиликни рақсга чорлади. Келин-куёв ҳам мусиқага ҳамоҳанг рақсга тушиб кетди. Келин кимўзарга ўйнаётгандек ҳаракатланишда куёвдан қолишмади — сакраб-сакраб ўйнади.

Давра қизигандан қизиди. Сал олдинроқ кетишга чоғланганлар бу томошадан кўз узолмай, яна қайтиб ўринларига жойлашишди. «Бир жуфт оққуш» рақси ҳамманинг эътиборини тортди.

— Келинга шипшитиб қўйинг, ўйнамасин, уят бўлади, — деди ёши улуг онахон келиннинг онасига.

— Қўяверинг, ёшларнинг ҳаётида бунақа кун бир марта бўлади, — деди она мамнун ҳолда. — Ахир ҳозир рақсга тушиш мода-ку, онахон.

— Замон ўзгаряпти, — деди ўтирганлардан бири.

— Замон эмас, одамлар, удумларимиз ўзгаряпти, десангиз-чи, — деди зиёли экани шундоқ кўриниб турган опохон.

«Замонавий куёв» ҳам келиннинг бу ишидан заррача хижолат тортмади, ори келмади. Ёшлар-ку, майли, уларга ўргатса бўлади, катталар-чи, келин-куёвнинг ота-онаси, ака-опалари даврада бироз ҳаёни сақлаб туришлари лозимлигини уқтирса бўларди-ку.

Ҳа, удумларимиз ўзгариб боряпти, дея куюниб гапирган опанинг гапида жон бор. Тўғри, бугун ҳаётимизда кун сайин янгиланишлар, ўзгаришлар бўляпти. Ўзгаришлар, янгиланишлар, қулайликлар бўлсин-у, момолардан қолган удумларимиз, ўзбек қизларидаги ҳаё, андиша, ибо ўзгармасин.

Келин-куёв ўзининг тўйида ўзи рақсга тушиши қачондан бошлаб урфга кирди? Четдан кириб

келаётган бундай удумлар миллий урф-одатларимизга путур етказяпти.

Ҳа энди, тўй ўйин-кулги билан, дейишингиз мумкин. Аммо бу каби бачканаликларни замонавийликка йўяверсак, қолаверса, бундай манзараларга томошабин бўлаверсак, бу каби иллатлар кейинчалик ҳаммамизга қимматга тушмайдими?

Фарзандини вояга етказиб, унинг бахтли кунларини кўриш, ўфил уйлантириш, қиз узатиш ҳар бир ота-онанинг орзу-ҳаваси. Шунинг билан бирга, фарзандларига бебаҳо удумларимизни асрашни ўргатиш ҳам уларнинг муқаддас бурчидир. Ахир неча йиллардан бери қадрлаб келинаётган миллий урф-одатларимиз, удумларимиз уларга содиқлигимиз билан тирик ва гўзал эмасми?

СОҒЛОМ ТУРМУШ – СОҒЛОМ ҲАЁТ

Назокат ва Акромнинг тўйини чиройли, ҳамманинг ҳаваси келадиган қилиб ўтказишди-ю, тўйдан ҳам муҳимроқ бўлган икки ёшнинг соғлиғи, турмушга тайёрлиги, тиббий кўрик деган масалалар ҳеч кимнинг хаёлига келмади. Келса ҳам, бунга панжа орасидан қарашди. Тезроқ тўйни ўтказиб олайлик, қолгани бир гап бўлар, дегандек...

Ҳолбуки, куёвнинг ота-онаси ва яқинлари унинг руҳий касаллигини билишарди. Касални яширсанг, иситмаси ошкор қилади, деганларидек, Акромнинг хасталиги тезда маълум бўлди. Қанча умид, орзулар билан бир хонадонга қадам қўйган келинчакнинг қадамлари ҳавода муаллақ қолди гўё. Қизгинанинг изтироблари билан энди ким ҳисоблашарди, бунёд бўлмай туриб бузилган оила бадалини ким тўлайди? Ҳақ-ҳуқуқларини тузук англамаган ёшларми, лоқайд катталарми?!

«ҚИЗИМГА ЁРДАМ БЕРИНГ, ДОКТОР!»

Шундай дея ўксиб йиғлаётган ёш онанинг носасига совуққон одам ҳам бепарқ қарай олмайди.

Шифокор ҳузуридаги қизча гўрт ёшлар, чамаси. Сочлари жингалак, киприклари узун-узун, қош-кўзи тим қора. Қўғирчоқнинг ўзгинаси. Серҳаракат, бийрон-бийрон гапиреди. Бир қараганда, қизалоқнинг касаллигига ишонмайсиз. Танаси соғлом, аммо...

Навбатда туриб бироз зерикди чоғи, қизча ойисига хархаша қила бошлади. «Жим бўл!» — сал қаттиқроқ гапирди ойиси қизчага. Қизча баттар инжиқлана бошлади. Сўнг ойисининг дуч келган жойидан тишлай бошлади. Оғриқнинг зўриданми, хижолатданми, аёл қизариб кетди. Невропатолог уларни тинчлантиришга шошилди. Аёл бироз тин олгач, шифокорга юзланди:

— Болам чақалоқлигида ҳам жуда инжиқ эди. Мана, ҳозирги аҳволини кўриб турибсиз. Қанча даволатдик, фойдаси бўлмади. Жаҳдли чиқса, ҳеч кимни, ҳеч нарсани аяб ўтирмайди. Давраларда ҳам хотиржам ўтиролмайман, жазаваси тутса, атрофдагилар олдида ноқулай бўламан. Болагинамнинг бундай бўлиб қолишига сабаб нима, илтимос, қизимга ёрдам беринг, — илинж билан боқди она.

— Ҳомиладорлик вақтингизда сиз кўп асабийлашгансиз, жаҳлдор бўлгансиз, сиқилгансиз. Салбий муносабат, оиладаги носоғлом муҳит туфайли бу ҳолатлар кўпчилик аёлларда учрайди. Тезтез асабийлашиш бўлажак ёш оналарнинг ўзига ҳам, боласига ҳам ёмон таъсир қилади, соғлиғига путур етказди. Оилада бўлажак оналарга етарли ғамхўрлик кўрсатилмаса, муаммолар чарчатиб

қўйса, узлуксиз ғазабланавериш сабабли уларда оғир руҳий тушкунлик, қон босимининг кўтарилиши, юрак хасталиклари, артритлар, турли кўри-нишдаги сиқилишлар, дориларга ружу қўйиш ҳо-латлари келиб чиқади.

Маслаҳатим: аччиқданаверишдан ўзингизни ти-йинг, ақл билан иш тутинг. Асабни, ғазабни жилов-лашни, ўзингизни бошқаришни уддаласангиз, ипно-нинг, турли касалликлар, кўнгилсизликлар сиздан узоқлашади. Кўп нарса ўзингизга боғлиқ. Агар бил-сангиз, яқин-яқингача хотин-қизларнинг, аниқроғи, тарбияли аёлларнинг ғазабини намоён қилиши уят саналган. Улар оиладаги ҳар қандай муаммони бо-сиқлик, мулойимлик билан ҳал қила олганлар. Уларнинг аёллик фазилати ҳам шунда-да!

Бугунги кунда фан-техника шунчалик ривож-ланиб кетдики, уларни нақ мўъжизага қиёсласа бўлади.

Скрининг марказлари болани у ҳали она вужу-дида эканидаёқ соғлом-носоғломлигини аниқлаб бе-ради.

Ультратовушли текширувлар юкли аёлни куза-тиш воситаси, буни дунё тиббиёти тан олади. Му-тахассисларнинг таъкидлашича, бундай текширув фақат аниқ тиббий зарурат бўлганда ва онага би-рор керакли маълумот бериш учун ўтказилсагина мақсадга мувофиқ.

Кўпинча ёш оналар, айниқса, биринчи фарзан-дини кутаётганлар ўғил-қизлигини билиш учун қизиқиб қайта-қайта УЗИга тушади. Тиббий маълумотлари етарли бўлмаган бундай ёш оналарга қандай маслаҳатлар зарур, дея биз олий тоифали шифокор-гинеколог Гулчеҳра Асроровага муро-жаат қилдик.

— Бўлажак онага такрор-такрор УЗИга тушиш хавфли эмасми?

— Биз мутахассислар ҳомиладор аёлларга фақат зарур ҳоллардагина бу кўриқдан ўтишини тавсия этамиз. Бўлар-бўлмасга ультратовушли текширувдан ўтавериш яхши оқибатларга олиб келмайди. Албатта, УЗИ зарарли, деган фикрдан йироқмиз, лекин нур таъсирида ҳомила тўқималарининг ҳарорати кўтарилиши мумкин. Ҳомиладорликнинг биринчи уч ойлигида, яъни ҳомиланинг тери ва тўқималари, марказий асаб тизими жадал ривожланаётган босқичида ультратовуш тўлқинлари ушбу жараёнга таъсир қилиши мумкин. Зарур тиббий эҳтиёж бўлмаса, болани хатарга қўйишнинг кераги йўқ. Кейинги пайтларда баъзи ёш ота-оналарнинг УЗИ аппарати ёрдамида ҳомиланинг дастлабки ривожланиш палласини «эсдалик учун» дискларга кўчириб олишни урфга айлантираётганларининг гувоҳи бўляпмиз. Бу мутлақо нотўғри иш. Фарзандининг соғлом туғилишини истаган ота-она сабр-қаноатли бўлиши лозим.

«СИЗДАН ПУЛ СЎРАДИММИ?!»

Асилбекка кетма-кет омад кулиб боқди. Институтни тугатгач, отасининг ёрдами билан ўзининг фирмасига эга бўлди. Кўп ўтмай машина олди. Ўзи ёқтирган қизга уйланди. Хуллас, орзуларига осонгина эриша бошлади.

Бахтдан масрур Асилбекнинг қувончи чексиз. Хурсандлигидан терисига сифмаётгандек.

«Э, кел-е, бундай лаҳзаларда қиттаккина отиб олмасам ҳеч бўлмаяпти», — ўйлади йигит. Ўртоқларини учратгани кўнглидаги иш бўлди. Улар яқин

атрофдаги тамаддихонага кириб овқатланишди, ичишди...

Тўйига ҳали бир ҳафта бўлмаган куёв уйга шикайкайф ҳолда кириб келди.

— Бу нима аҳвол? — деди ўғлининг кайфи борлигини сезган отаси.

— Бугун шунақа бўлиб қолди-да, — деди Асилбек сал хушёр тортиб. — Жўраларим қўймади. Биздан баландлаб кетиб, энди бизни танимаяпсанми, дейишди, шунга... Бошқа қайтарилмайди, — деди эшитилар-эшитилмас. Ва «тергов»дан осонгина қутулганига ичида хурсанд бўлди.

Эртасига яна ичди, сабаби тайёр — «бошоғриғини қолдирмаса бўлмасди»...

Бу ҳолат одатга айланиб қолди.

— Кўп ичма, болам, ахир ёш келин-куёв бўлсаларинг, — деди онаси куйиниб. — Зорманданг зурриёдингга зиён қилади, ўйлаяпсанми шуни?

Энди Асилбекни онаси ҳар куни тергайдиган бўлди. Бу койишлардан иккаласи ҳам зерикди.

Шундай кунларнинг бирида Асилбек онасини қаттиқ ранжитди:

— Тинч қўясизми, йўқми, ичсам ўзимнинг пулимга ичаман. Сиздан пул сўрадимми?! — дея ўшқирди.

Туппа-тузук йигитнинг бу аҳволга тушганидан танишлари ҳайрон. «Сиқилганидан ичса керак-да», деди биров. «Нима сиқиладиган жойи бор, ҳамма нарсаси етарли бўлса. Оёғининг тагини йўқотиб қўйган бола», — баҳо берди қўшниси. Асилбекка ачиниб тўғри йўлга бошламоқчи бўлганларга у, кўролмаяпсанларми мени, деди кибр билан.

Фақат сўнгги пушаймонгина Асилбекни аччиқ ҳақиқатни тан олдириб, ўзига келтириб қўйди — фарзанди ногирон туғилди...

«САНЪАТГА НАҚҚОШЛИК ТУГАРАГИДАН КИРИБ КЕЛГАНМАН»

Ўзбекистон халқ артисти, «Эл-юрт ҳурмати»
ордени соҳиби Саидкомил Умаров билан суҳбат

1946 йилда туғилган. Тошкент шаҳридаги 22-мактабда ўқиган. Театр ва рассомлик институти (ҳозирги Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти)да таҳсил олган. 1977 йилда Республика ёшлар мукофоти совриндори, 1989 йилда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, 2000 йилда Ўзбекистон халқ артисти унвонлари, 2014 йилда «Эл-юрт ҳурмати» ордени соҳиби бўлди. Шу кунгача Ўзбек миллий академик драма театрида 150дан ортиқ, телевидениеда 50 дан кўп, кинода 25 тага яқин рол ижро этган.

— Саидкомил ака, яқинда давлатимизнинг юксак мукофоти — «Эл-юрт ҳурмати» ордени билан тақдирландингиз. Умрингиз Ўзбек миллий академик драма театрида ўтмоқда. Театр иккинчи уйингизга айланиб, ҳаётингиз санъатга боғланиб қолган, шундайми?

— Камтарона меҳнатим юксак қадрланиб, эъзозланганидан мамнунман. Биз — санъаткорларга ҳурмат-эътибор, ёшлар маънавиятини юксалтириш, театр ижодкорларини янада руҳлантириб, кўрсатаётган ғамхўрлиги учун Юртбошимиздан беҳад миннатдормиз. Ўз ўрнида, бу орден зиммализга юксак инсоний ғояларни тарғиб этувчи, замонамиз қаҳрамонлари образи яратилган мукамал саҳна асарларини яратишдек долзарб вазифа, катта масъулиятни юклайди. Қолаверса, яқинда театримизнинг 100 йиллиги муносиб нишонланди. Президентимизнинг Ўзбек миллий академик

драма театрининг 100 йиллиги муносабати билан театр жамоасига йўллаган табригини катта ҳаяжон билан тингладик. Айниқса, у кишининг «Сиз, азизлар мамлакатимиз театр санъатининг энг яхши анъаналарини бойитиб, янги авлодларга безавол етказасиз, юксак бадиият ва ҳаққоний, эзгу мақсадларга хизмат қилиш руҳи билан суғорилган етук асарларингиз билан халқимиз, аввало, ёшларимизнинг маънавий оламини янада юксалтиришга муносиб ҳисса қўшасиз, деб ишонман», деган сўзларининг ўзи бизга руҳий мадад, куч-қувват бахш этди.

– Суҳбатимиз бошида, иложи бўлса, анъанавий саволлардан қочайлик, дегандингиз. Аммо таниқли инсонларнинг шахсий ҳаёти, болалигига кўпчилик, айниқса, ёшлар кўпроқ қизиқади. Қолаверса, қай бир жиҳати ёшлар учун ибрат бўлиши табиий. Сизнинг болалигингиз қандай кечган?

— Болалигимиз урушдан кейинги йилларнинг оғир даврларида Тошкентнинг Тахтапул мавзесида ўтган. Падари бузрукворимиз Ҳамро ота темир йўл депосида ишчи, онамиз Зебунисо ая уй бекаси бўлган. Уларнинг беш нафар фарзанди кетма-кет нобуд бўлавергач, катталар ирим қилиб, турар жойларингизни ўзгартиринглар, деган. Шу сабаб Ганга мавзесидан Тахтапулга кўчишган. Бу ерда тўрт ўғил, икки қизли бўлганлар. Тўнғич қизига Пўлатой, ўғлига Султонмурод деб исм қўйган. Отамиз ўзи оддий ишчи бўлса-да, ўткир зеҳдли, шоиртабиат, маърифатга ташна инсон эди. Ҳеч биримизга мактабни тугатиб, ишлаб пул топ, деган. Олий маълумотли бўлишимизни истаган ва шароит яратган.

Уйимизга яқин жойда ҳарбий қисм бўларди. Солдатлар турли жойлардан келган эди. Улар учун ҳар якшанба куни фильм қўйиларди. У ерга биз — беш-олти ёшли болалар девордан яширинча ошиб тушардик. Солдатларнинг бизга ўхшаган фарзанди ёки укаси бордирки, болаларга меҳрибон эди. Бизни шинелларининг ичида яшириб ўтирарди. «Тарзан», «Чапаев» каби фильмларни томоша қилардик. Мен экрандан тушаётган нур, пайдо бўлаётган тасвирдан ҳайратланардим. Актёрларга қараб, булар ким, бу ерга қаердан кириб қолган, деб ўйлардим.

Ўқувчилар саройида ҳар хил тўғарақлар бор эди. Мен наққошлик тўғарагига қатнардим. Қишқи таътил пайти эди, биров қўлимга таклифнома тутқазди. Таклиф қилинган жойга борсам, ўқувчилар бири тулки, бири бўри, яна кимдир бобо бўлиб рол ўйнапти. Билсам, драма тўғараги аъзолари экан. Қизиқиб, бу тўғараққа қатнаша бошладим. Ёш бўлсам-да, санъат, санъаткорлар ҳақидаги суҳбатларни яхши кўрардим. Бир куни ёши катта одам билан шу мавзуда гаплашиб қолдик. Ҳалиги киши гап орасида актёрлар шуҳратпараст бўлади, деди. «Актёр одамлар мени танисин, олқишласин, деб рол ўйнамайди, бу — санъат-ку!» дедим. Жаҳлим чиқиб, фикрини инкор қилдим.

Ўрта мактабни битираётган, тўғараққа қатнаб юрган маҳалим «Ўзбекфильм» қошида студия ташкил қилинганди. Мен бир пайтнинг ўзида ҳам мактаб битириш имтиҳонларини, ҳам студияга кириш имтиҳонларини топширганман. Синовлардан муваффақиятли ўтдим, студияга қабул қилишди. Бирданига сўёмкага олиб кетишди. Ёшлик эмасми, кино орқасидан кетиб қолиб, театр институтининг қабулидан кечикибман.

— Халқ хўжалиги институти (ҳозирги Тошкент давлат иқтисодиёт университети)да таҳсил олгансиз, қандай қилиб санъаткор бўлгансиз?

— Халқ хўжалиги институтининг иккинчи курсида ўқиётгандим. Студиядаги домлаларимнинг ҳаммаси театр ва рассомлик институтида дарс берарди. Улар мендан: «Саидкомил, истеъдодинг бор, нега театр институтида ўқимайсан?» деб кўп сўрарди. Шундан сўнг мендан бир нарса чиқиши мумкин экан, деган ишонч пайдо бўлган. Аммо ўқиётган институтимдан ҳужжатларимни осонликча беришмаган. Қуёш Пўлатович (фамилиясини эслолмаяпман) деган деканимиз жуда яхши инсон эди. «Бу институтда ўқишни кўплар орзу қилади-ку, болам, сен нима қиляпсан?» деган. «Опкетмасам бўлмайди», деганман. Ҳайдовчиликка ўқияпман, деб тилхат ёзиб аттестатимни олганман. Қолганини театр институтидаги домлаларим ўртага тушиб, имтиҳондан ўтиши билан қайтариб беради, деб олган. Шундай қилиб, Тошкент театр ва рассомлик институтида таҳсил олдим.

— Сизни «Алишер Навоий» спектаклида Навоий, «Бобур»да Фазлиддин, «Кеча ва кундуз»да Мирёқуб, «Тақдир синовлари»да Жайрон, «Сенга бир гап айтаман»да Йўлдош, «Отелло»даги Кассио каби ролларингиз орқали яхши таниймиз. «Дунёнинг ишлари»! Бу видеофильмни такрор-такрор томоша қилганмиз. Қаҳрамон ижросининг самимийлиги, ҳаётийлиги боис, кўпчиликнинг қадрдонига айланган ушбу фильмнинг яратилиш тарихи ва у билан боғлиқ хотираларни бир эсга олсак. Суратга олинганига неча йил бўлди, асарда бош ролни ижро этган ўвил Саидкомил Умаров ўшанда неча ёшда эди?

— Фильм 1981 йилда суратга олинган. Режиссёр Мираббос Мирзааҳмедов. Суратга олиш учун беш-олти ой вақт кетган. Фильмда фарзанднинг она қабрига бориб, айтадиган гаплари бор эди. Суратга олиш жараёнидан олдин биз — режиссёр, операторлар биргалиқда асар муаллифи Ўткир Ҳошимовнинг уйига бордик. Ўткир ака уйда экан, пешвоз чиқди. Кўришдик. Кейин ҳаммамиз Дўмбирободга, аянинг хоклари ётган қабристонга бордик. Режиссёр менга: «Дарвозадан кириб келасиз-да, қабр томонга ўтасиз, монологни ўша ерда айтасиз», деди. Сценарийда: «Онажон, мана қабрингизда гуллар униб чиқибди, чучмомалар униб чиқибди» деган гаплар бор эди... Хуллас, суратга олинди, кўз ёшлар билан. Ўткир ака менга: «Бировнинг онасининг қабрида ҳам шунчалик йиғлайдими, Саидкомил?!», деди. «У киши фақат сизнинг онангизмас, барча ўзбекнинг онаси», дедим. У киши кўнгли тўлиб: «Раҳмат, раҳмат», дея олди, холос.

Уч-тўрт кундан кейин кадрларни кўрсак, оператор фақат кўлларимни суратга олаверибди-ю, кўз ёшларга аҳамият бермапти. Режиссёрга эса юз ифодаси, кўз ёшлар керак эди. У киши қайтадан оламиз, деди. Қандоқ бўларкин? Нега операторни огоҳлантирмагансиз, ахир бунақа ҳолат ҳадеганда келавермайди-ку, маълум тайёргарлик бўлиши керак, дедим. Йўқ, бошқатдан оламиз, деб туриб олдилар. Қарасам, бутунлай бошқа жойлар. «Мираббос ака, аянинг қабрига бормаимизми?», десам, «Йўқ, Сағбонда ола қоламиз», деди. Ўша ерда қайта суратга олинди. Лекин менинг ҳам, режиссёрнинг ҳам кўнглимиз тўлмади. Хафа бўлдим. Мендан ички руҳий ҳолат бутунлай чиқиб кетди.

Чунки кутилмаган, бегона жой. Одатда, созанда бирор куйни чалишдан аввал чолғусини созлаб олади, кейин куйлайди. Актёрнинг сози — унинг вужуди, қалби. Ўшанда «соз»дан чиқиб кетдим гўё. Бироз ранжиб қайтиб келдик. Кейин учинчи марта студияда тасвирга оладиган бўлдик. Катта темирга, тўнканинг устига «қабр» ясаб қўйишибди. Учта сахна шу ерда олиниши керак экан. Бу эса катта тайёргарликни талаб қиладиган офир сахна эди. Улар энгил сахнадан бошлашди-да. Режиссёр бақриб турибди, ҳа, ҳа деб. Барибир ҳали ҳам менда кечинмаларнинг, ўйларнинг таъсири бор экан, кўз ёшлар энди кўпайиб кетди. Тугагандан кейин Мираббос ака «Саидкомил, яхши бўлди», деди. «Йўқ, энди кўз ёш кўпайиб кетди», дедим. Тасвирларни кўришаётганда бошқалар ҳам шундай дебди. Буни эшитгач, режиссёр ўша жойларини шарт-шарт кесиб ташлабди. Уни кесмасдан, матни қисқартириб, мусиқа фонида юзни, кўз ёшларни кўрсатавериш керак эди. «Дунёнинг ишлари»нинг ана шундай тарихи бор. Ўшанда 35 ёшда эдим.

— Инсон қайси касбда бўлмасин, униб-ўсиши, юксалиши учун маънавий раҳнамо — устози бўлиши шарт. Сизга тўғри йўл кўрсатган, ўғитлари қалбингизга муҳрланган инсонлар ким?

— Яхши инсонларнинг шогирди бўлиш, улар қўлида таълим-тарбия олиш ҳам катта бахт. «Ўзбекфильм» студиясида устозлардан кўп нарса ўрганган эканман. Ёшлиқда буни кўпам англаб етмас экансан, киши, энди ҳис қиляпман. Ўзбекистон халқ артисти Назира Алиева, Арсен Файзуллаев, Носир Отабоевдан таҳсил олдик. Улуғ санъаткорлар билан юриш, бирга нафас олиш одамни ҳар

томонлама тарбиялаб борар экан. Жамоамизнинг ҳар бир аъзосини устоз деб биламан, чунки улардан ҳам нимадир ўрганаман. Республика эстрада ва цирк коллежида етти йил, Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтида икки йил ёшларга сабоқ бердим. Улар билан спектакллар қўйиш бахтига муяссар бўлдим.

– «Ўткан кунлар» романини инглиз тилига таржима қилган мутаржимлардан бири «Ўткан кунлар» бугунги китобхон учун ҳар жиҳатдан ибрат бўла оладиган, ўзбек бўлиб тувилиш фахрини янада юксалтирадиган ва бутун бир инсоният миллати ҳақида сўзловчи романдир», дея баҳолаган эди. Шу кунларда сиз ушбу асардаги Мирзакарим Қутидор образини яратяпсиз. Қаҳрамонингизга мозийдаги одам сифатида қарайсизми ёки уни замондошингиздек қабул қила оласизми?

– Мирзакарим Қутидор офир-босиқ, ўта мушоҳадали, меҳрибон ота. Яккаю ёлғиз қизи, бори-бисоти Кумушбибинини яхши йигитга узатиб бахтли бўлишини жуда истайди ва шу йўлда ҳаракат қилади. Унинг кўпгина фазилатлари бугунги кун оталарига ибрат. Шу жиҳатдан, мен унга нафақат мозийдаги одам, балки замондошим деб ҳам қарадим. Ҳар қандай зиддиятни, муаммони вазминлик, ақл билан ҳал қила оладиган, маънавиятни моддиятдан устун қўядиган оталаргина ҳақиқий ота бўла олади.

– Қўшиқ ҳам куйлай оласизми?

– Йўқ, хиргойи қиламан, холос. Аммо яхши куйга тузуккина рақсга туша оламан.

– Масалан?

– «Муножот»га. Шу куй чалинса, билганлар: «Ана, Саидкомилнинг куйи» дейди.

Бутун борлигини санъатга бағишлаб келаётган актёр Саидкомил Умаров ижросидаги роллар ҳақида кўп гапириш мумкин. Халқимизнинг сеvimли санъаткорига 100 билан юзлашган навқирон театрда яна кўплаб такрорланмас образлар яратиш бахти насиб этсин, деймиз.

ЭЗГУЛИКНИНГ УМРИ УЗУН

Баъзида ҳаёт ҳақида гап кетганда: «Ҳаётнинг ўзи сахна», деймиз. Саҳна-чи? Аслида сахна ҳам айни ҳаёт эмасми? Ҳаётда учрайдиган яхшилигу ёмонлик, адолату қабоҳат, муруввату зикналик, ростгўйлик ва риёкорлик... Буларнинг бари ҳаётда учрайдиган тушунчалар. Саҳна санъати орқали эса уларни жонли талқин этиш, инсон қалбига нозик туйғуларни уйғотиш мумкин.

Республика Ёш томошабинлар театри артисти Дилбар Абдулазизова Мустақиллигимизнинг 22 йиллиги арафасида «Ўзбекистон Республикаси халқ артисти» унвони билан тақдирланди. Биз ҳам санъаткорни юксак унвон билан қутлаб унинг босиб ўтган ҳаёт манзиллари, машаққатлари, сабрбардоши, қўйингки, эришган муваффақиятларининг сир асрорларидан воқиф бўлдик ва кўнглимиздан бу ёшларимиз учун ҳам ибратли бўлса, ажабмас, деган ўйлар кечди.

Саҳнага ошуфталик

Авлодида умуман санъаткорлар бўлмаса-да, жуда эрта — қизалоқлигидан унинг митти қалбига майсадек ниш уриб чиқаётган санъатга бўлган ҳавасга ота-онаси унчалик эътибор бермади. Пайқашганда ҳам отаси хайрихоҳ бўлмади. Отаси Мирсобит ака

ҳарбий соҳада, онаси Мунира опа боғчада тарбиячи эди. Мактабга чиққач, у ерда ўтказиладиган тадбирларни кузата туриб, кўнглида бир илинж пайдо бўларди: «Мен ҳам рақсга тушсам, қўшиқ куйласам». Ҳавас ҳаракатни бошлаб келди. Энди тадбирлар Дилбарсиз ўтсин-чи? Спектаклларда роллар ижро этиш, кейинчалик мактабдошлари билан ўзлари спектакллар сахналаштиришлари унинг сеvimли машғулотига айланиб борди. Тадбирларда ўтадиган ҳар бир дақиқадан кўнгли таскин топарди. Шу алфозда орзулари улғая борди.

Болаликнинг беғубор дамларида сахнага ошуфта бўлди. Айниқса, ижродан кейинги қарсақларда қандайдир сеҳр бордек эди. Нигоҳларнинг унга ҳавас ила боқиши, олқишлар унга бахтиёрлик бахш этарди. Ва шу паллаларда: «Албатта санъаткор бўламан», деган қатъий фикрлар кўнглидан кечарди. Аммо ота-онаси унинг шифокор бўлишини хоҳлашарди. Дардан сўнг ука-сингилларини ҳам томошаларга олиб борарди. Отасидан яширинча тўғарақларга қатнашарди. Мактабни битиргач, етарли билим ва истеъдоди туфайли Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтига ўқишга кирди. Устозлари Розия Усмонова, Раҳимжон Сайфиддиновлардан санъат сирларини ўрганди.

Болаларни алдаб бўлмайди

Актрисадан илк роли ҳақида сўрасангиз, уни ҳали ҳам ҳаяжон билан эслайди. Негаки, ўшанда ёш актриса забардаст санъаткорлар — Ўзбекистон халқ артистлари Воҳид Қодиров, Манзура Ҳамидова, Муҳаббат Йўлдошева, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Минавара Муҳаммедова, Тамара

Ҳамдамовалар билан бир сахнада рол ижро этган. Улар шогирдларга ҳам сахна, ҳам ҳаёт сабоғини ўргатишганини меҳр-муҳаббат, ҳурмат билан хотирлайди.

Бугунги кунда ўзи етук санъаткор, талай шогирдларнинг устози эса-да, сахнага чиқиш олди-дан ҳозир ҳам ҳаяжонга тушади. Негаки, кўпчиликнинг қаршисига чиқиб, ҳаёт сабоғи бўлган спектаклларда рол ижро этишнинг жозибаси ҳам, юки ҳам борлигини санъаткор чуқур ҳис қилади. Томошабинларнинг барчаси ҳам битта образни яратиш қанча вақт, қанча меҳнат талаб қилишини, бир спектаклни яратиш учун ойлаб, баъзида йиллаб вақт кетиши ҳақида билишармикан? Томошабинни, айниқса, болаларни ишонтириш мушкул. Чунки болалар ёлғонни қабул қилолмайди. Уларни алдаб бўлмайди.

Илк ижод иштиёқи ёки ҳаёт ташвишлари

Институтни тамомлагач, ижодини Ўзбек миллий академик драма театрида зўр иштиёқ билан бошлади. Аммо ҳаётда шодлик билан қайғу ёнма-ён келади, деганларидек, шу йили онаси оламдан ўтди. Отаси бошқа аёлга уйлангач, эр-хотин болаларни ёлғиз қолдириб, бошқа жойга кўчиб кетишади. Энди уч нафар ука-сингилларига қараш лозим. Ҳаракатчан қиз машаққатлар олдида довдираб қолмади, ҳам ишга қатнаш, ҳам укаларининг дарсини тайёрлатар, кирларини ювар, ош-овқатсиз қолиб кетмасликлари учун тиришар эди. Чунки опа уларнинг эртаси ёруғ бўлишини астойдил истарди. Мақсадга етишиш учун эса жон куйдирмаса бўлмаслигини яхши биларди. Қаровчиси

йўқлиги сабабли у театрнинг кечки репетицияларига қатнай олмади. Шунинг учун ҳам кундузи ишлайдиган болалар театрига ишга ўтди. Ўшанда ука-сингилларини ташлаб қўймай, уларга онадек меҳрибонлик қилгани учун улар опаларини ҳозир бошларига кўтаришади.

Санъатга йўл ёки иқдорлик

Дилбар Абдулазизова 1973 йилда Ёш томошабинлар театрига ишга келди. Каранг, мана шунга ҳам қирқ йил бўлибди. Аммо шу йиллар давомида у қўшимча таътилга чиқмади, касаллик варақаси нима эканлигини билмади. «Буни, сира касал бўлмаган экан-да, деб тушунманг», — уқтиради бизга опа. «Иситмалаб қолган пайтимизда ҳам спектакль ўйнаган вақтларимиз бўлган». Катта-кичик бир юз ўттизга яқин ролларни ижро этди. Актриса ҳеч қачон рол танламади. Санъаткор катта-кичик ролларда тобланади, дейди у. Тадбирларда, кимдир касал бўлиб қолганда ҳам, сафарга борасиз, дейишса, ҳеч эътироз билдирмасди. Гастроль сафарларида бўлганида, болаларига бувиси ва сингиллари Мавлуда, Гулнора қараб туришарди. Албатта, биринчи ўринда уни қўллаб-қувватлаган инсон турмуш ўртоғи эди. Санъаткор шунинг учун ҳам умр бўйи у инсонга суяна олди.

Ваъда вафоси билан гўзал бўлди

Ундан-бундан совчилар келса, актрисани уларнинг бойлиги қизиқтирмасди. Улардан фақат биргина сўрори бор эди, холос — уни кейинчалик ҳам шу соҳада ишлашига рухсат берадиларми? Театрда эндигина иш бошлаган ёш актриса бир

куни спектакл тугагач, автобус бекатига кетаёт-са, кимдир уни чақиргандай бўлди. Қараса, нотаниш йигит, аммо таниш чеҳра. Мухлисларидан экан. Спектакл кўргани тез-тез келиб тураркан. Санъат борасида бироз гаплашишди. Кейинчалик бу мухлис тушмагур ҳар кун қизнинг йўлида пайдо бўладиган бўлди. Қиз унга кўнглидагиларни шартта-шартга айтди-қўйди — «Мен санъатсиз яшолмайман. Бўлажак турмуш ўртоғим тўйдан кейин ҳам мени театрда ишлашимга тўғаноқ бўлмаслиги керак». «Мухлис» рози бўлди. Сўнг қизга чиройли товус патини совға қилди. Тўй ҳам бўлиб ўтди. Мана, қарийб ярим асрдирки, ваъда ўз кучида. Ҳаётдаги ягона суянадиган инсони — турмуш ўртоғи. Икки фарзандни тарбиялаб улғайтиришди. Қизи Нилуфар ҳозирда Тошкент давлат шарқшунослик институтида француз тилидан дарс беради, ўғли Улуғбек эса инглиз тили мутахассиси.

Турмуш ўртоғи Қўчқор Абдулазизов аслида режиссёрлик таҳсилани олганди, лекин бу соҳада ишламади. Чунки улар шаҳардан ташқарида, жамоа хўжалигида яшашарди. У пайтлар кимдир жамоа хўжалигига аъзо бўлмаса, ҳовли-жой олиб қўйилиши мумкин эди. Рафиқасининг санъатни жон-дилидан севишини билган турмуш ўртоғи уни театрда қолдириб, ўзи жамоа хўжалигида ишлашни маъқул кўрди. Қайнонаси келинининг театрда ишлашига қарши эди, болали бўлганида: «Бўлди энди, қизим, театрда ишламайсиз», деди. Турмуш ўртоғи рафиқасининг санъатни давом эттиришига онасини ҳам кўндирган.

«Ҳаётда ҳам, сахнада ҳам ўлмагин!»

Дилбар Абдулазизованинг кўпгина роллари бир жиҳати билан эса қоларли бўлган. Масалан, «Баҳор қайтмайди» видеофильмида ижро этган роли — Лобар шахсий ҳаётида катта ўзгариш ясаган. Турмуш ўртоғи билан учрашиб юрган маҳалларда шу видеофильм намойиш этилаётганди. Келин қайғусида юрган опаси фильмни кўра туриб укасига (уларнинг муносабатидан мутлақо беҳабар ҳолда) шу қиздай келининг бўлса, дейди. Шундан сўнг Қўчқор ака Дилбарни янада синчковлик билан кузата бошлади. Актрисанинг бу ролини турмуш ўртоғи шу қадар ҳурмат қилардики... Укасининг қизчасига шу қаҳрамоннинг номини ҳам қўйди.

Яна бир воқеа. Никоҳлари бўлаётган куни ҳам спектакл намойиши бор эди. У шу спектаклда рол ижро этарди. Спектаклни тугатиб, никоҳга анча кечикиб борган. Ўшанда келинни янгалар апил-тапил кийинтиришди. Келинойиси орқасидан фатани олиб югурган, яна биров кўйлагини. Хуллас, актриса «интизомсиз» келин бўлиб чиқди.

«Қорақум фожиаси» спектаклидаги Жамол Дилбар Абдулазизованинг севимли ролларидан. Спектакл тугагач, Ўзбекистон халқ артисти Наби Раҳимов унинг ёнига келиб: «Авваллари сени танимас эканман. Қойил қолдим! Яша, ҳаётда ҳам, сахнада ҳам ўлмагин!» деб, пешанасидан ўпган эди.

Актрисанинг ижодини кузатар эканмиз, у талқин этган ролларнинг аксарияти ҳайвонлар образи. Аслида инсонлар образини яратишдан кўра ҳайвонлар образини яратиш анча мушкул иш. Шундай бўлишига қарамай, Дилбар Абдулазизова

ҳар бир ролини маҳорат билан ижро этади. Буни мухлислар актрисанинг ўзига кўп бора таъкидлашган. Бир спектаклга тарбиячи болаларни олиб келган эди. Спектакл тугагач, ҳалиги тарбиячи: «Ролингизни кўриб музлаб кетдим, шунақаям тош-юррак бўладими?» дея астойдил хафа бўлган. Ҳа, бу санъаткорнинг ютуғи аслида.

2000 йилда «Алпомиш» спектаклида Алпомишнинг оти — Бойчибор образини яратди ва бу роли унга омад олиб келди. Шу йил актриса «Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган артист» фахрий унвони билан тақдирланди.

Қашқадарёда ўтказилган катта фестивалда «От кишнаган оқшом» спектаклида От образини талқин этганида ҳайъат аъзолари ҳам унинг маҳоратини алоҳида эътироф этишганди.

Бундай мисолларни яна давом эттириш мумкин...

Эртақлар – эзгуликка етаклар

Дилбар Абдулазизова Эртақ-спектакллардан «Қизил шапкача»да Тулки, «Уч чўчқача»да Нафнаф, «Сехрли соатча»да Алёнушка, «Балли, улоқча»да Улоқча, «Уч мушкетёр»да Миледи, «Юмпаваари»да Татуу, «Қор маликаси»да Қор маликаси, «Олтин жўжа»да Тулки, «Наврўз ва бойчечак»да икки рол — мушук ва хўроз, «Али-Вали»да Дилбар, «Мушук-сичқон»да Мош, «Қирол буғу»да Смеральдино, «Тузоқ»да она, «Асорат»да Пошшоҳон, «Гаврош»да Эпонина, «Карра-карра»да Лола, «Уچار табиб»да Масхарабоз, «Меш полвон»да буви, «Дала сайли»да Тепанни каби кўплаб ролларни ижро этди. Ҳар бир роли орқали болалар қалбида эзгулик туйғуларининг уйғонишида ҳиссаси борлигидан ўзи ҳам болаларча

қувонади. Чунки эртақлар ҳамиша эзгуликка ета-
клайди. Эзгуликнинг эса умри узундир.

«МЕНГА ШУ КҮК АЗИЗ, ШУ ТУПРОҚ АЗИЗ»

Неча минг йилдирки, дунё чархпалаги тин-
май айланиб келади. Инсон ўзига инъом этилган
ҳаётини, умрини эзгу амаллар билан ўтказиш
мақсадида интилади, ҳаракатдан тўхтамайди.
Фалакнинг гардиши айланиб, ҳаёт ҳам давом эта-
веради. Ҳаёт — умримиз, умр гўё — саноқ чўплари
— оқ ва қора ранглардан иборат. Фаслар алмаши-
ниб тургани каби ҳаётимиз ҳам оқ ва қора ранг,
ёруғ ва қоронғи паллалар билан алмашиб туради.
Гўзалликка, эзгуликка эҳтиёжманг кўнглимиз ҳа-
ётнинг оқ ранги ва ёруғ паллалари кўпроқ бўлиши-
ни устайди.

Агабиётнинг хизмати ҳамиша қоранинг оққа
айланиши, зулмат чекиниб, ўрнида ёруғлик бўй кўр-
сатишига эришишдир. Бу йўлда сўз санъаткорла-
рининг меҳнати беқиёсдир. Шундай шоирлар бор-
ки, шеърларини ўқисак, кўнглимиз ҳаётга ошиқлик,
Ватанга ошуфталик билан тўлишиб, янада ўсиб
бораверади. Ундайлар ўқувчининг, кўпчиликнинг
— халқнинг эътибору эътирофига сазовор бўла-
ди. Шундай оташнафас шоирлардан Иқбол Мирзо
ҳам мустақиллигимизнинг 23 йиллиги арафасида
Президентимиз фармонида кўра «Фидокорона хиз-
матлари учун» ордени билан тақдирланди.

Ўзбекистон халқ шоири, сенатор, Ўзбекистон
Ёзувчилар уюшмаси раисининг ёшлар билан ишлаш
бўйича ўринбосари Иқбол Мирзо билан бўлиб ўтган
суҳбатимизни эътиборингизга ҳавола қиламиз.

— Болалик — умрнинг беғубор, бахтиёр палла-
си. Сиз болалигингизни қандай эслайсиз?

— Эрталаб телевизорда бир фильм томоша қилдим. Узоқ тундра ва иккита айиқ боласи ҳақида экан. Айиқчалар оппоққина, момикқина, кўзлари мунчоқдек, қараб туриб завқланасиз. Бир-бири билан қувалашиб, юмалаб-юмалаб ўйнайди. Жониворларни ҳаётнинг оғир синовлари, хавф-хатарлари кутяпти, улар эса бундан мутлақо беҳабар, ота айиқлар айиқчаларни бўғиб ўлдириши мумкинлигини билмайди, хаёлига ҳам келтирмайди (айиқларнинг ҳаёти шундай: ота айиқ жинсдош боласини бўғиб ўлдиради). Уларнинг беғуборлигини кўриб инсон болалиги ҳам шундай-ку, деб ўйладим. Болалиги уруш вақтларда, қаҳатчиликда ўтса ҳам, барибир ўша болаликни қўмсаб эслайди. Бизнинг болалигимиз ҳам совет даврининг, шўронинг чириётган таназзул пайтига тўғри келган. Эсимни таниган пайтларим телевизорда айтилаётган гапларни эшитиб, газетадаги мақолаларни ўқиб, ҳаёт бу қадар зиддиятли эканига ҳайрон қолардим.

Бизнинг қишлоғимизда, мактабимизда бўлаётган воқеалардан Тошкентдагиларнинг, Москвадагиларнинг хабари йўқ, деб ўйлардим. Кейин билсам, ҳамма ерда шу аҳвол: шу тизим, шу система экан. Чириган империя. Чириганининг сабаби — эътиқоднинг йўқлиги экан. Масалан, коммунистик эътиқод ёки партия ҳақидаги масалаларнинг ҳаммаси пуч вояларга қурилгани бугун ҳаммага маълум. Болалигимиз бугунги кун ёшлариникидек беками кўст ўтган деёлмайман, етишмовчиликлар кўп эди. Мактабимизда оддий стадион ҳам йўқ эди. Мен футболга роса ишқибоз эдим. Мактабимизда биттагина ҳам тўп йўқ эди. Болалар билан пул йиғиб олардик. Сумкаларимиздан «дарвоза» ясаб футбол ўйнардик. Энг ачинарлиси, пах-

та сиёсатининг оғир, аёвсиз лаҳзаларига ташвиш-сиз, беғубор болалигимиз, илм олишга ташна ўқувчилик даврларимизни алмашганмиз. Яхши эсламан: кичкина болачалар ҳам янги йилдан кейин — 5 январларгача қаҳратонда қўллари ёрилиб кетган ҳолда дилдираганча пахта терарди. У пайтларда кимнингдир оила аъзоларидан бири шу кун пахта теримига чиқмаса, хонадонидаги электр чироғини ўчириб кетиши аниқ эди. Ўша пайтларда пахтанинг тезпишар навларини яратиш ҳақида гап бўлгану, лекин амалда ҳеч гап йўқ эди. Ўта қотиб қолган тизим бўлган экан-да. Мана, пахтани совуқ кунга қолдирмай, бор-йўғи бир ойда йиғиб-йиғиштириб, режани бажариб олса бўларкан-ку. Мустақиллигимиз шарофати шу-да.

— Бир учрашувда болалигим шеър билан овуниб, китобларга андармон бўлиб ўтган, деб эслагандингиз... Улар қандай китоблар эди?

— Ўша қийин шароитларда ҳам биз китобни яхши кўрардик. Пахта даласида ҳам кўлимиздан китоб тушмасди. Ўша пайтдаги мутолаадан, китоблардан олган завқ, билим бизга болаликдан нақд қолгани экан. Мен тарихий китобларни яхши кўрардим. Бундан ташқари, Ўткир Ҳошимов, Худойберди Тўхтабоев, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Рауф Парфи, Фузулийнинг китоблари сеvimли ва қадрли эди.

— Илк ёзган шеърингизни қандай эслайсиз, уни қачон ёзгансиз?

— Биринчи шеъримни етти-саккиз ёшларимда тоғам, шоир Фулом Абдулла таъсирида ёза бошлаганман. Қолаверса, дадам адабиёт ўқитувчиси бўлган. Ўша шеър туманимизнинг «Авангард» газетасида чиққан. «Мусича» деб номланиб, шундай сатрлари бор эди:

*Мусича, ҳой мусича,
Гапга қулоқ бер пича.
Сенга атаб қурдим ин,
Унда яйраб яшагин.
Керакмас хасу хашак,
Унда бордир пар тўшак...*

Лекин улар шунчаки машқлар эди, холос. Чинакамига кейинроқ, йигирма ёшларимда шеър ёзадиган бўлдим. Муҳаббат туфайли қалам теб-ратадиган бўлдим. Кейинчалик бу туйғу Ватан ишқига, юрт севгисига айланди.

— Истиқлол йилларида кўплаб соҳалар сингари адабиётга ҳам катта эътибор берилмоқда. Бунинг самараси ўлароқ, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида «Ижод» фонди ташкил қилиниб, мана бир неча йилдирки, «Биринчи китобим» лойиҳасида юртимиз ёш ижодкорларининг китоблари минглаб нусхаларда чоп этилмоқда. Мана шу хайрли ишлар хусусида тўхталсангиз.

— Ёш истеъдодларни юзага чиқаришнинг муҳим амалий ифодаси сифатида 2011 йилдан бошлаб истеъдодли ёшларнинг «Биринчи китобим» лойиҳаси асосида илк китоблари катта нусхаларда чоп этиляпти. Ва улар республикамиздаги мактаб, академик лицей ва коллеж ахборот-ресурс марказларига бепул тарқатиб келинмоқда. Ўтган қисқа муддат ичида ҳаммаси бўлиб 31 номда, жами 550000 нусхада «Биринчи китобим» туркумидаги китоблар чоп этилди. Ёш қаламкашларнинг замонавий дизайндаги бежирим муқовали, сифатли саҳифаланган илк китобчаларига мен ҳам суқланиб қарайман.

— Бугунги ёш ижодкорларнинг юрагида ўтмиш залолатидан қолган доғлар йўқ. Улар озод

ва обод юрт фарзандлари, уларнинг юз-кўзларида ҳамиша қувонч, дилларида олам-олам орзулар бор. Айнан «Биринчи китобим» муаллифларининг шеърлари ҳам шунга ҳамоҳанг...

— Албатта. Йигирма йил илгари Ватан ҳақида битта-иккита кўшиқ бўларди. Ҳозир бу мавзудаги шеър-кўшиқлар кўпайди. Мана, қанақанги ёшлар етишиб чиқяпти. Уларга бутун имкониятлар жуда кўп.

— **Кўпгина шеърларингиз нозик туйғулар — юрт ишқи билан лиммо-лим. Шоир ким, сизнингча?**

— Шоир миллат тақдири учун масъул шахс. У ўз халқисиз ҳеч ким, ҳеч нарса эмас. Шоир — юрт фарзанди. У бир дарахтки, Ватан тупроғида ўсади, мева беради, уни бошқа жойга ўтқазиб бўлмайди, у фақат бир ерда кўкаради. Назаримда, халқни эргаштирадиган, кўнглини кўтарадиган, уни тўғри йўлга эргаштирадиган, унга керак бўладиган одам шоирдир.

— **Замонавий шеърият, замонавий қаҳрамон қандай бўлади?**

— Юз йиллар бурун ҳам бизнинг шоирларимизнинг китоблари босмахоналарда чоп этилган. Лекин у китоблар, асосан, одамни ҳаётдан совиладиган, таркидунё қилишга даъват этадиган шеърлар бўлган. Муқимий, Фурқат, Завқийларнинг китоблари чоп этилмаган. Чоп этиладиганлари эй одам, ҳаёт ўтиб кетади, ҳеч нарса қилма, бугунми, эртами барибир ўласан, деган маънодаги, қабр азоби ҳақидаги шеърлар бўлган. У пайтлар шундай шеърларга кўпроқ эътибор берилган. Босқинчиларнинг мустамлака халқнинг кўнгли ҳаётдан совисин, бизнинг ишимизга аралашмасин, айтганларимизга итоат қилсин, деган мақсади

бўлган. Шунинг учун улар шу сиёсатни қўлаган. Аслида одамга инсонлигини эса соладиган шеър ҳақиқий шеър. Бу — ёзилмаган талабдир. Инсонни ҳаётдан совитадиган шеърлар адабиётнинг соя томони. Афсуски, кейинги пайтларда адабиётга яқин бўлмаган нарсаларни шеър деб аташ анъанаси пайдо бўлди. Айниқса, интернетдаги интернет имлони пайдо бўлгани мени ижодкор сифатида ташвишга солади. Ҳақиқий шеър фақатгина зорланишдан иборат бўлмайди. Одам бошига фожиа тушиши мумкин. Лекин шу одамнинг ноласида ҳам ҳаётга муҳаббат бўлиши керак. Шундагина у ҳақиқий адабиёт бўлади.

— Сизнинг ижодкор маҳорати, истеъдоди ҳақидаги қарашларингиз ёш ижодкорлар учун қадрли...

— Ёшларимиз мумтоз адабиётни яхши билишлари керак. Жуда бўлмаса, Омон Матжон, Ҳалима Худойбердиева, Рауф Парфи, Сирожиддин Сайид, Усмон Азим каби устозларимизнинг шеърларини ўқишлари керак. Ёшларга тилагим шуки, жудаям катта, жудаям камёб адабий бойлигимиз бор. «Девону луғотит-турк»дан бошлаб, «Мезонул-авзон»гача, «Темур тузуклари»дан тортиб, антик дунё тарихини ҳам ўқиб-ўрганишларини, юрагида сақлашларини хоҳлардим. Мумтоз адабиётни теранроқ ўрганишларини, мумтоз санъатимизнинг қадрига етишларини хоҳлардим. Шундагина кун келиб, ўзлари ҳам ёшларга маслаҳат беришлари мумкин.

МУНОСИБ БЎЛ

Муносиб бўл!

Муносиб бўл!

Муносиб бўл боболарга!

Олам аҳлини уйғотган даҳоларга.

Оққан дарё оқар, қўшил дарёларга,

Муносиб бўл, бобомерос дунёларга,

Боболарга муносиб бўл, боболарга!

Фафлат билан лоқайдликни дўст тутмагин,

Бегонанинг ҳимматига кўз тутмагин.

Сен кимларнинг авлодисан, унутмагин,

Муносиб бўл, муносиб бўл боболарга.

Боболаринг от ўйнатиб дунё кезган,

Фақирларга мурувватли қўлин чўзган.

Улуғбеклар от устида юлдуз узган,

Муносиб бўл, муносиб бўл боболарга.

Гул бўлса гар ўз даласин гули бўлган,

Қул бўлса гар ўз кўнглининг қули бўлган.

Бу кўнгилда Ватан бўлган, эли бўлган,

Муносиб бўл, муносиб бўл боболарга.

Навоийнинг навосига тўлган дунё,

Сино малҳамидан одам бўлган дунё,

Соҳибқирон кулса, бахти кулган дунё,

Муносиб бўл, муносиб бўл боболарга.

Кўз тегмасин юлдуз қўнган кўз-қошингга,

Юксал, дўстим, интил толе қуёшингга.

Суян фақат ўз юртингга, юртдошингга,

Муносиб бўл, муносиб бўл боболарга.

Иқбол МИРЗО,

Ўзбекистон халқ шоири

ЯХШИ ҚЎШИҚ ТИНГЛОВЧИСИНИ ТОПАДИ

«Ҳар бир халққа унинг фарзандлари орқали баҳо берилади», деган эди дунё таниган шоир Расул Ҳамзатов. Не-не улуғ мутафаккирлар, олиму фозилларни тарбиялаб, жаҳон тамаддунига катта ҳисса қўшган халқимизнинг бугун ҳам истеъдодли фарзандлари кўп. Улар қайси соҳада бўлмасин, ўз салоҳияти билан шу азиз юртга муносиб бўлишга ҳаракат қилишади.

Хушовоз хонанда, Ўзбекистон халқ артисти Гулсанам Мамазоитова ҳам халқимизнинг ана шундай истеъдодли фарзандларидан.

Ўзбек қўшиқчилик санъатига шигдат билан кириб келган Гулсанам Мамазоитова ўтган йиллар давомида кўплаб дилтортар қўшиқлар куйлади ва содиқ мухлисларини ҳам топди. Миллий эстрада ва классик йўналишдаги ўзига хос шигдати кўнгил тубидан оқаётган дарёга монанд, қалб кечинмаларининг чин куйчиси бўлган хонанда овози, қўшиқлари билан кўнгиллардан жой олиб келмоқда.

Гулсанамнинг аксар қўшиқлари Ватан ҳақида. У юрагидаги қайноқ ҳароратни оҳангларга сингдиради, шунинг учун бу қўшиқлар тингловчи кўнглига-да юрт меҳрини олиб киради, қалбда титроқ уйғотади, вужуд бўйлаб ажиб ҳис югуради, қўшиқ завқидан руҳда туйғулар мавжланади. Қўшиқни тинглаётганда нигоҳингиз бир нуқтада туриши мумкин, аммо ўша лаҳзаларда Ватан гўзаллигини бор бўйи билан кўраётгандек бўласиз.

– Мустақиллигимизнинг 22 йиллиги арафасида бир қатор юртдошларимиз Ватанимизнинг юксак мукофотлари билан тақдирланди. Улар орасида сизнинг ҳам Ўзбекистон халқ артисти унвонига сазовор бўлганингиз мухлисларни қу-

вонтирди. Қувончли хабардан кейин қалбингизда қандай ҳислар кечди?

— Авваламбор, камтарин хизматларимга юксак баҳо бериб, ушбу унвонга лойиқ кўрганликлари учун Юртбошимизга мингдан-минг раҳмат. Эътирофдан бошим осмонга етди. Хабарни эшитгач, тўғриси, қаттиқ таъсирландим. Ҳаяжон, хурсандчилик, масъулият ҳисси... Бошқача бўларкан, буни сўз билан ифодалаб беролмайман. Мен мустақиллик фарзандиман — мустақиллик йилларида улғайдим. Мустақиллик туфайли ҳаётда, санъатда ўзимни топдим. Бу ишончни, албатга, оқлашга ҳаракат қиламан.

— Устозларингизни тез-тез эслаб, йўқлаб турасизми?

— Устоз — нафақат сизнинг қўлингизга қалам тутқазган муаллим, сизга билим берган ўқитувчи ёки мураббий, балки сизнинг ҳаётда ўрнингизни топишингизга биргина маслаҳат билан бўлса ҳам, йўл-йўриқ кўрсатган инсон. Бу ҳақда сўз борганда, Навоийнинг бир ҳарф ўргатган инсоннинг ҳақини минг ганж билан ҳам адо этиб бўлмайди, деган ҳикматли гапи ёдга тушади.

Мен ҳаётда жуда кўп яхши инсонлардан таълим олдим. Ўзим ўқиган Фарғона шаҳридаги 1-мактаб, санъат коллежи, Ўзбекистон давлат консерваториясидаги ўқитувчиларимнинг ҳаммасидан қарздорман. Таваккал Қодировдек машҳур ҳофиздан санъат сирларини ўргандим. Маҳмуд Тожибоевдан сабоқ олдим. Ҳаётда нимага эришган бўлсам, устозларимнинг маслаҳатлари, берган билимлари эвазига деб ҳисоблайман.

— Ижодингизга замонавий эстрада қўшиқлари зеб бериб турибди. Бироқ Гулсанам Мамазоитова кўнглидаги тафтни мумтоз ашулаларда, айниқ-

са, Машрабнинг «Қайдасан?» вазали ижросида янада теранроқ ҳис қилиш мумкин. Ундаги оҳанрабо тингловчи кўнглига оқиб кириб, уни ўз ихтиёрига тортади...

— Болалигимда уйимизда кўпроқ мумтоз қўшиқлар янграрди. Онам санъатни яхши тушунарди, ахир у йигирма йил маданият уйида раҳбар бўлиб ишлаган. Бизнинг қандай қўшиқ тинглашимизни ҳам, куйлашимизни ҳам у киши қаттиқ назорат қиларди. Акам иккимизга енгил-елпи қўшиқларни эшитишга рухсат ҳам, вақт ҳам йўқ эди. Ёшлигимдан Таваккал Қодиров, Замира Суюнова қўшиқларини тинглаб улғайдим, тadbирларда уларнинг қўшиқларини ижро этдим. Эҳтимол, мумтоз қўшиқларни куйлаётганимда болалигимдан қалбимга синган ўша оҳанглар таъсиридан чиқиб кетолмасман...

— «Ўзбекистон», «Она тупроқ», «Ойдан тушган эмас», «Муқаддас ватанда азиздир инсон» сингари кўплаб қўшиқларингиз мухлисларнинг кўнгли мулкига айланди.

Ватан ҳақидаги қўшиқлар қанча кўп бўлса, шунча яхши. Менимча, бу муқаддас тушунчани мавзу этиб танлар экан, ҳар бир санъаткор хаёлига турли оҳанглар ўз-ўзидан қуйилиб келаверса керак. Масалан, Иқбол Мирзо шеъри билан айтган «Ўзбекистон» қўшигини маромига етказиб ижро этгансиз. Бироқ, дейлик, яхши шеърни бошқа санъаткорлар ҳам қўшиқ қилиб куйлагиси келади. Сиз айтган қўшиқ шеърини бошқа бир хонанда бошқача йўсинда куйласа, унга қандай муносабатда бўлардингиз?

— Ҳар бир инсоннинг, жумладан, санъаткорнинг ҳам ўзига хос ички олами бўлади. Ҳар кимнинг ўз услуби, маҳорати, диди бор, қолаверса,

шеър шоирнинг қалб мулки, у менинг шахсий мулкиммас. У шеър яна кимнидир таъсирлантлар, завқ берар. Бунга табиий қарайман.

— Гулсанам, энди бир неча дақиқага ўзингизни оддий тингловчи сифатида тасаввур қилишингизни сўрардим. Бугунги ўзбек эстрадаси ҳақида фикрингиз қандай? Санъатга кириб келган ёшлар ижодига қандай баҳо берасиз?

— Албатта, шу соҳанинг вакили бўла туриб, ҳамкасбларим ҳақида ҳар хил фикрларни билдириб юборишим одобдан эмас. Бироқ сиз мени оддий тингловчи сифатида фикрим билан қизиқяпсиз.

Ўйлашимча, санъаткорлик ва ҳаваскорликни бир-бирига аралаштириб юбориш унчалик тўғри эмас.

Телеэкранлардан тушмаётган, дискларга ёзилиб, минг-минг нусхада кўпайтириб тарқатилаётган қўшиқ ва клипларнинг барини мен санъат асарлари деб қабул қилмайман. Менимча, чин мухлисларнинг ҳаммаси шундай фикрда.

Сиз жуда оғриқли савол бердингиз-да. Мен бу ҳақда жуда кўп ўйлайман. Муҳтарам Президентимизнинг «Юксак маънавият — енгилмас куч» китобини ўқиган бўлсангиз, унда эстрада санъати, хусусан, миллий эстрадамиз қиёфаси қандай бўлиши кераклиги ҳақида ибратли фикрлар бор. Бўлар-бўлмас, ялтир-юлтир либосларни кийиб олиб саҳнага чиқиш, одоб-ахлоқ меъёрларига тўғри келмайдиган, енгил-елпи тасвирларни клип деб тақдим этиш ҳали эстрада хонандаси бўлдим, дегани эмас-ку. Лекин одамни ўйга толдирадиган, эшитганда, бу ёшларимизга ёмон таъсир этмасмикан, дидини ўлдириб қўймасмикан, деган хавотирга солиб қўядиган «санъат» асарла-

ри билан ёнма-ён ҳақиқий санъат, истеъдод ме-
васи бўлган қўшиқлар ҳам яратилипти. Умид қи-
ламанки, вақт ҳаммасини жой-жойига қўяди. Чин
санъат мухлислари ҳамиша бўлган, бундан кейин
ҳам бўлади. Шулар борлиги учун ҳам биз — санъ-
аткорлар яхши қўшиқлар куйлашга ҳаракат қи-
ламиз. Мухлисни енгил-елпи, саёз қўшиққа ўр-
гатаман, деганлар хато қилади. Халқ ким қандай
қўшиқ куйлаётганини жуда яхши билиб туради.
Уни алдаб бўлмайди.

**— Қўшиқларингиз кўнгил кечинмаларингиз
ифодасими?**

— Ҳаммаси ҳақида ҳам шундай деб бўлмайди.
Тўғри, санъаткор кўнглига яқин мавзунни танлай-
ди, шунга мос сўз қидиради. Ҳеч ким кўнглидан
узоқ кетиб қололмайди ижодда. Жумладан, мен ҳам
юрагим «жиз» этмаган сўзни қўшиқ қилиб куй-
лагим келмайди. Лекин қўшиқ куйлашда биринчи
ўринда тингловчини ўйлайман. Унинг кўнглига яқин
сўзни айта оляпманми, одамлар дилидагини топиб
куйлаяпманми, деб ўйлайман. Мухлислар нимани
эшитишни хоҳлаётганини инобатга оламан.

**— Байрам тадбирларидаги чиқишларингизни
мухлислар интиқлик, илҳақлик билан кутади.**

— Мухлисларим соғиниб, интиқ кутишяптими,
демак, қўшиқларим уларнинг қалбидан жой олиб-
ди, деб биламан. Бундай эътибор ҳаётимга мазмун
киритади. Наврўз байрамида қўшиқ ижро этиб
бўлгач, сахнадан тушаётсам, «Мустақиллик бай-
рамида ҳам чиқасизми?» дея сўрашганди. Бу мен
учун ёқимли ва, албатта, бундан руҳланаман.

**— Яқинда бўлиб ўтган «Шарқ тароналари» IX
халқаро мусиқа фестивалидан олган таассурот-
ларингиз билан ўртоқлашсангиз?**

— Бу нуфузли санъат фестивалининг очилиш маросимида «Хуш келдингиз» қўшиғини ижро этдим. Таассуротларим бир олам.

— **Янги концерт дастурингизда қўшиқларни юз фоиз жонли ижро этаркансиз.**

— Бироз муддат уйда ўтирган бўлсам-да, ижоддан тўхтаб қолганим йўқ. Санъаткорман, янгилик қилишни яхши кўраман. Халқона йўналишда, янгича услубдаги янги қўшиқлар яратдик. Концертни 2014 йилнинг январ ойига мўлжаллаяпмиз. Қизгин тайёргарлик кўряпмиз. Катта масъулият талаб этадиган ишни бошлаб қўйдик, барчаси кўнгилдагидек ўтиши керак, деган ширин безовталикини ҳис қиляпман. Дастурни тайёрлашда мусиқий раҳбаримиз, бастакор Санжар Раҳматхўжаев, шунингдек, Иқбол Муҳаммаджонов, Илҳом Маматов, Дилшод Аҳмадшоҳлар ҳам масъул. Бу иштиёқим, қарорим мухлисларим, уларга бўлган меҳрим тўфайли. Эҳтимол, бу йилги концертим жонли, ундан кейингиси фонограмма ёрдамида бўлар. Олдиндан бир нарса дейиш қийин. Бу вақт, имконият ва хоҳишга боғлиқ. «Бу йил жонли ижро қилдим, энди буни анъанага айлантираман», димоқчи эмасман. Концерт жонли бўлса-ю, томошабин ундан завқ ололмаса, бунинг қизиги йўқ. Тингловчининг концертдан завқ олиб кетиши мен учун муҳим. Чин санъат мухлисларини жуда ҳурмат қиламан.

«КИНОДА РОЛ ҲИНАМА, КИНОДА ЯША»

Отабек Маҳкамов кино санъатимизда ўз қиёфаси, сўзи, услубига эга бўлишга интилаётган истеъдогли актёрлардан.

Нигоҳидаги қатъият, ҳаддан ортиқ жиддийликни кўриб, баъзилар у ҳақда бошқача фикрга боришим мумкин. Биз бу ҳолни унинг асл касби — ҳуқуқшунослигига йўйиб қўя қоламиз.

«Фотима», «Мен юлдузман», «Ёндиради, куйдиради», «Мажруҳ», «Жодугар», «Келгинди келин — 2 ёхуғ анжонча муҳаббат» фильмларидаги роллари орқали танилган ёш, истеъдогли актёр Отабек Маҳкамов билан суҳбатимиз унинг ҳуқуқшунослик касби бўйича эмас, санъатдаги фаолияти ҳақида бўлди.

— Бутунлай бошқа соҳа кишиси эдингиз, асли юрист Отабек Маҳкамов қай тариқа санъатга қадам қўйди?

— Болалигим кўплаб таниқли санъаткорлар даврасида ўтган. Аслида, ҳаммаси бундай бўлди: бир куни режиссёр Зебо Наврўзова: «Отабек, «Бўрилар» деган фильм оляпман. Ҳуқуқий масалаларда ёрдамнинг керак», деди. Фильмда терговчи родини театрдан чақирилган актёр ўйнаши керак экан. Суратга олиш жараёнларини кузатдим. Ўша актёр ролни жуда ҳиссиётга берилиб ижро этяпти. Аслида, терговчи ўзини бундай тутмаслиги, совуққон, ўз ишини пухта биладиган, тажрибали инсон сифатида кўриниши керак. Унга ундай эмас, бундай қилинг, деб кўп тушунтирдик. Актёрга керакли маслаҳатларни бергач, «Ишим тугади, энди бизга рухсат», десам, режиссёр ҳалиги актёрнинг ролдан кўнгли тўлмаган экан, шеклли: «Балки ўзинг ўйнарсан», деб қолди. Шунда:

«Йўқ, мен актёр эмасман, ҳуқуқшуносман», дедим. Актёр акамизнинг бироз жаҳли чиққандай бўлди. «Ўзи шунақа, бировга ўргатиш осон, бажариш қийин», деди. Бу гап менга оғир ботди. Бўпти, розиман, деганимни билмай қолдим.

Бадиий кенгашда «терговчи», яъни менинг ролимни кўриб: «Янги актёр чиқибдими, қаердан топдинглар бунини?» дейишган. Шунда режиссёр мени, маъқул келмади, шекилли, деб ўйлаб, хавотир аралаш саволга савол билан: «Нима эди?» дебди. Шунда: «Бизнингча, бу актёрни четдан чақиртирган бўлсаларинг керак. Нега энди шунча жойдан овора қилиб чақириб, атиги беш дақиқалик рол бердинглар? Асосий роллардан бирини берсаларинг ҳам бўларди-ку, суратларини афишаларга чиқариш керак», дейишган. Шундан кейин ролим кенгайтирилиб, афиша ва баннерларда суратларимни чиқаришган. Билдирилган ишонч туфайли шу-шу фильмларда озми-кўп иштирок этиб келяпман.

– Мақтовга қандай қарайсиз?

– Унчалик эҳтиёж сезмайман, аммо самимий бўлса, қабул қиламан. Лекин бу борада ойимнинг ўз қараши бор. Венгрияда таҳсил олиб, йигирма беш ёшимда юридик фанлар доктори бўлганимда ҳам, «Ўзбегим ўғлонлари» республика танловида ғолиб бўлганимда ҳам ойим мени мақтамаган. Ўшанда хафа бўлиб: «Ойи, нега бир оғиз ҳам мени мақтамайсиз?» деганман. Шунда ойим: «Қиладиган ишларинг жуда кўп, мақтов эса одамни ялқов қилиб қўйиши мумкин», деди...

– Мухлислар назарида бўлишнинг масъулияти қандай?

– Жудаям катта. Масалан, илгари кўчагами, дўконгами чиқсам, эгнимдаги либосларга аҳамият бермасдим. Энди эса кийинишга жиддий эътибор

берадиган бўлдим. Негаки, мухлислар, айниқса, ёшлар ўзига идеал ва кумир қидиради. Қолаверса, ёшлар қизиқувчан, тақлидчи ҳам бўлади. Уларни кийиниш маданиятига ҳам ўргатиш керак. Айтишади-ку, кийинишингга қараб кутиб олишадди, билимингга қараб кузатиб қўйишади, деб. Ёки мухлис сизни хоҳлаган жойда тўхтатиб, расмга тушишни таклиф қилиши мумкин. Мухлислар назаридаги санъаткор ҳар қандай вазиятда эътиборли кийиниши, яхши муомалали бўлиши шарт.

— Ўзингиз талқин этган қаҳрамонлардан бирор нарса ўрганасизми?

— Кинода кимлар билан рол ўйнаган бўлсам, улар менга ҳам ҳамкор, ҳам устоз. Хитойлик файласуф Конфуцийнинг бир гапи бор: «Ҳеч ким бу дунёда сенга дўст ёки душман эмас, лекин ҳар бир инсон — биз учун буюк устоз». Ҳатто энг қабиҳ кишидан ҳам ёмон одам бўлмасликни ўрганиш мумкин. Санъатдаги ҳамкорларимдан нимадир ўргангим келади. Масалан, Озодбек Назарбековнинг муомала маданиятига, босиқлигига, Дилноза Кубаеванинг актёрлик маҳоратига, Улуғбек Қодировнинг ҳар қандай ҳолатда ҳам, сўёмка майдонида қаҳрамони образига кира олишига ҳавас қиламан.

Фикримча, жаҳон кино юлдузларидан актёрликка ўқимаганлариям бор. Масалан, Ален Делонга: «Сиз актёрликка ўқимагансиз, олий маълумотингиз ҳам йўқ. Қандай қилиб бу даражага эришдингиз?» дея савол беришади. У шундай жавоб беради: «Бир кадрдоним бор эди — Бриджит Бардо — таниқли киноактриса, хонанда. Ўша менга доим: «Ален, агар дунё танийдиган киноактёр бўлишни истасанг, ҳеч қачон кинода рол ўйнама, балки ўша рол ичида яшагин», дер эди. Шунинг

учун мен ҳам кинодаги ролларимда «яшаш»га ҳаракат қиламан».

Бу гаплар билан ҳаммаям ўқимасдан ўз касбининг устаси бўлиб кетади, демоқчи эмасман. Гапларимни истеъдод ҳақида, деб тушунинг. Умуман олганда эса, муайян соҳада профессионал бўлиш учун, албатта, ўқиш керак.

– Сизнингча, омад нима?

– Омад — меҳнатнинг ичига яширинган кўринмас тушунча. Ёшлигимда энг яхши кўрган жойим кутубхона эди. Интернет у пайтлар ҳозиргидек оммалашмаганди. Баъзи ўртоқларим, китобнинг нима кераги бор, усиз ҳам бизнес қилса бўлади, дерди. Атрофимда илмли инсонлар кўп бўлган. Улар билан суҳбатлашиш, баҳслашиш имконияти бўлган менда. Ёшлигимда ҳам яхши кўрардим ва ҳозир ҳам менга француз тили ёқади. Яхшиям вақтида француз, инглиз, немис тилларини ўрганганман. Парижга борганимда бир куни бизнес ҳамкорларим билан ресторанда овқатланиб ўтирсак, биздан кейинги столда тамадди қилаётган машҳур «Такси» фильмининг режиссёри Жерар Кравчик, продюсер Люк Бессонга кўзим тушди. Секин уларнинг ёнига бориб, саломлашдим, ўзимни таништирдим, ижодингизни ҳурмат қиламан, дедим. Улар ишлаган фильмлар ҳақида фикр билдирдим. Бироз гаплашгач, кетишга чоғлангандим, улар тўхтатиб, мени кечки овқатга таклиф қилишди. Ўша куни тунги соат бирдан эрталабки тўққизгача суҳбатлашганмиз. Бир нарсадан хурсандманки, вақтида чет тилларни ўрганган эканман. Шу туфайли жаҳон кино юлдузлари билан танишиш, мулоқот қилиш, дўстона муносабатда бўлишга муяссар бўлдим.

– Ўзбекистон халқ артисти Озодбек Назарбековнинг «Мени кучлироқ сев» қўшиғи клипида кечинмаларингиз биргина нигоҳга кўчган, нигоҳ эса маъноларга...

– Жуда қизик бўлган. Клипда суратга тушиш менга ёқмасди. Тўрт-беш дақиқада образ яратиш қийин. Бир куни клип режиссёри Хуршид Собиров интернет орқали менга «Сизни бир халқ артистининг клипига таклиф қилмоқчиман, лекин кимлигини айтмайман, нима дейсиз?» деб ёзибди. Мен: «Кечирасиз, клипларда суратга тушмайман», деб жавоб ёздим. Озроқ вақт ўтгач, телефон рақамимни топиб, яна айтишди. «Ака, қатнашмайман, дедим-ку», дедим. У: «Сценарийни электрон почтангизга жўнатайлик, бир кўринг, ёқмаса, майли, бошқа безовта қилмайман», деди. Бу самимий муомаладан, тўғриси, хижолат бўлдим. Уч варақли сценарийни ўқиб кўрдим. Кичик салбий рол экан. Сценарий бўйича қизни кутиб олишим, йигит билан қиз бир-бирига қараб туриши керак. Клипнинг энг охирги сахналари қуп-қуруқ бўлган, яъни суратга олиш майдонида Озодбек Назарбеков ва Райҳон Уласенова йўқ эди. Улар қани, десам, йигит билан қиз совқотиб кетди, исинишяпти, дейишди, кун эса ботяпти, вақтни йўқотмасдан, суратга олиш жараёнини тезроқ тугатишимиз керак, дейишди. Шунда мен қуруқ дарахтга қараб, энсамни қотириб ролимни ижро этганман. Режиссёр, йигит билан қиз бир-бири билан топишди, сиз уларга қараб турсангиз бўлди, деб топшириқ берди. Мен эса, нега қараб турарканман, деб уларга тескари қараганман — бу сценарийда йўқ эди, ўзим қўшганман. Қаранг, клипнинг айнан шу эпизоди кўпчиликка ёққан экан. Ўзбекистонда хизмат кўрсат-

ган артист Зиёда Мадраҳимова ҳам буни алоҳида эътироф этиб табриклади. Қўшиқ ижрочиси ким эканини эса фақат аэропортдаги эпизод олинганидан кейин билганман...

МУНДАРИЖА

Юрти тинчнинг — кўнгли тинч	
Атиргулнинг сабоғи.....	
Софинаман дийдорингизни.....	
Нодира сочини кесмайдиган бўлди.....	
Кўнгиларни асир этувчи сўз.....	
Йигитчасига ваъда.....	
Сўнги кўнфиноқ ҳаяжонлари	
Нондаги ҳикмат.....	
Пул санаётган бола.....	
Ортиқча ҳою ҳавас оқибати.....	
Бебаҳо зийнат.....	
Танбеҳга муҳтож катталар	
Телефонда қандай сўзлашасиз?	
Қизингиз шаънини асранг!.....	
Ота-она — оилада ойна.....	
Завол топган бахт	
Устоз уялиб қолди	
«Бир жуфт оққуш» рақси.....	
Соғлом турмуш — соғлом ҳаёт	
«Қизимга ёрдам беринг, доктор!»	
«Сиздан пул сўрадимми?!».....	
«Санъатга наққошлик тўғарагидан кириб келганман».....	
Эзгуликнинг умри узун.....	
Саҳнага ошуфталик.....	
Болаларни алдаб бўлмайди	
Илк ижод иштиёқи ёки ҳаёт ташвишлари	
Санъатга йўл ёки иқрорлик	
Ваъда вафоси билан гўзал бўлди	
«Ҳаётда ҳам, саҳнада ҳам ўлмагин!»	
Эртақлар — эзгуликка етаклар	
«Менга шу кўк азиз, шу тупроқ азиз».....	
Яхши қўшиқ тингловчисини топади	
«Кинода рол ўйнама, кинода яша».....	

Адабий-бадиий нашр

МАЙСАРА НАЗАРОВА

АТИРГУЛНИНГ САБОФИ

Кичик ҳикоялар, қатралар, суҳбатлар

Муҳаррир

Гавҳар МИРЗАЕВА

Мусахҳиҳ

Суннат МУСАМЕДОВ

Бадиий муҳаррир

Уйғун СОЛИҲОВ

Техник муҳаррир

Сурайё АҲМЕДОВА

Компьютерда саҳифаловчи

Дилдора ЖҮРАБЕКОВА

Лицензия рақами: АІ № 252, 2014 йил 02.10 да берилган.

Босишга 2015 йил 26 декабрда рухсат этилди.

Бичими 84x108 1\32.

Босма табағи 5,0. Шартли босма табағи 8,4.

Гарнитура «Virtec Baltica Uz». Офсет қоғоз.

Адади 2000 нусха. Буюртма № 238.

Баҳоси келишилган нарҳда.

«Янги аср авлоди» НММда тайёрланди.

100113. Тошкент, Чилонзор-8, Қатортол кўчаси, 60.

Мурожаат учун телефонлар:

Нашр бўлими — 129-09-69, 129-09-71;

Маркетинг бўлими — 128-78-43; факс — 273-00-14;

e-mail: yangiasravlodi@mail.ru

Майсара Назарова

Бухоро вилоятининг Шофиркон туманида туғилган. Ўзбекистон Миллий университетида таҳсил олган. Ҳозирда «Mahalla» газетасида ишлайди. 2009 йилда «Мени тушунадиган одамлар» китоби нашрдан чиққан. 2005 йил «Шухрат» медали, 2006 йилда «Мустақилликнинг 15 йиллиги» кўкрак нишони билан тақдирланган.

ISBN 978-9943-27-678-9

9 789943 276789